

OTVORENI MUZIL

Novine Građanske inicijative za Muzil broj 1., godina I, siječanj 2009.

VOLIM

PULU!

Građanska inicijavita za Muzil

Građanska inicijativa za Muzil mreža je pojedinaca stvorena s namjerom upoznavanja Muzila, njegova otvaranja i javnog korištenja te raspravljanja o njegovoj budućnosti.

Inicijativu čine zainteresirani pojedinci, a ne grupe, udruge, institucije ni stranke.

Nije nam cilj sudjelovati u vlasti, nego u planiranju budućnosti Muzila.

Zašto sam u inicijativi

IVA ANGELESKI, ekonomistica

U ovom slučaju najviše me iritira to što vladajuća elita djeluje samostalno, zatvoreno i gotovo tajno, bez postavljenih pitanja građanima žele li golf i ekskluzivne vile na tom ogromnom prostoru velikog sadržajnog potencijala. Možda su zakonsku formu jedva javno vidljivo i ispunili, ali nisu potaknuli najširu javnu raspravu, što se od poštene i stručne vlasti očekuje prije donošenja tako važnih odluka. Ne smatram to ispravnim putem razvoja grada i regije.

ZORAN ANGELESKI, novinar

Ne želim da cijeli naš grad postane geto, a njegovo najvrjednije priobalje dostupno samo najmoćnijima i najbogatijima. Prezirem pojam “elitni turizam” sve dok u gradu nema posla (a do onih kvalitetnijih dolazi se preko politike), nema dobre pitke vode, dovoljno vrtića, kvalitetnije bolnice, kanalizacije... Grad treba i mora zaživjeti i na Muzilu i na Katarini, i to s puno javnih sadržaja za sve građane, o kojima moraju odlučivati svi Puljani. To je povijesna prilika, ali i povijesna odgovornost (!) sadašnjih generacija. Ovo što vlasti planiraju s koncesijom na 66 godina sličmi na trajno otimanje javnog prostora za potrebe privatnog kapitala.

ANDRIJA BAĆIĆ, šumar

Želim upoznati Muzil.

MLADEN BAĆIĆ, povjesničar

Podržavam inicijativu jer zainteresiranu javnost uključuje u kreiranje njezine svakodnevce na legalan način. Ukoliko se takav način pokaže neučinkovit, onda je i radikalniji pristup legitiman.

ANA BOLJAR, arhitektica

Pridružila sam se inicijativi za Muzil radi vježbanja demokracije.

GORAN CVEK, politolog

Službeni “proces demilitarizacije” Muzila služi da bi se ekskluzivni karakter tog prostora zadržao u izmijenjenoj formi: umjesto izvanrednog vojnog stanja hoće se uvesti izvanredno elitnoturističko stanje - opet u ime općeg dobra a da se nikoga ništa ne pita.

SVEN CVEK, profesor književnosti

Za mene je ovo stvar principa: Muzil je (napokon) dio grada pa je logično da o njegovoj sudbini odlučuju građani. Organizacija gradskog prostora ne može biti prepuštena onima koji taj prostor vide samo kao još jedan način za gomilanje privatnog profita.

IVANA DEBELJUH, studentica arhitekture

Nedopustivo je da ciljevi jedne uske interesne skupine imaju prednost nad potrebama građana i razvojem njihova grada.

VJEKOSLAV GAŠPAROVIĆ, arhitekt

Nepodnošljiva mi je ta potreba pojedinaca za prisvajanjem svakog kutka slobodnog prostora.

JURE GLASINOVIĆ, arhitekt

Dosta mi je tišine!

MARKO GRBAC, glazbenik

Imao sam sreću u nesreći i proveo vojni rok na Muzilu. Kako sam doživio Muzil? Ako ste ikada imali san ili viziju Pule iz doba kad su u Pulski zaljev uplovili grčki Argonauti, ta ljepota se može doživjeti još samo na Muzilu. Mislim da svaki stanovnik Pule zaslužuje taj predivan izlet u prošlost.

DAMIR HRGETIĆ, obrada fotografija

Možda će na prvu zvučati patetično, ali iako bih i sam volio uživati u prostoru Muzila, prva motivacija mi je da moja/naša djeca dobiju u naslijeđe dio grada koji je bio dugo izgubljen. I da ne ostane tako...

DRAŠKO IVEZIĆ, akademski slikar

Kao likovni i filmski umjetnik i rođeni Puležan vidim veliki potencijal parka prirode s kulturnim sadržajem koji bi i strateški značio potvrđivanje identiteta grada prema građanima i turistima kao urbane i kulturne sredine - za razliku od elitnog turističkog središta koje Pula nikada ne smije postati jer bi to bio smrtni udarac svemu urbanom i kulturnom.

EMIL JURCAN, arhitekt

Kod Muzila je problem što smo mi građani isključeni ne samo iz odlučivanja o budućnosti tog područja; mi smo i fizički isključeni iz terena jer ga naoružani vojnici brane od nas građana, a isključeni smo i iz ekonomije koja je predviđena za Muzil jer nismo ni korisnici ni investitori u golf terene i apartmane. Želim da nadvladamo sva tri isključenja!

DEAN KLEMENC, student arhitekture

Građanska inicijativa za Muzil je akcija s ciljem aktivnog sudjelovanja u planiranju teritorija grada velikog gotovo kao četvrtina već izgrađene površine. Uzimajući u obzir položaj, veličinu i povijest lokacije prijedlog javnosti trebao bi predstavljati značajnu ulogu u odlučivanju budućnosti Muzila, što trenutno nije slučaj. Problem Muzila je svakako širi od okvira Pule i česta je pojava u RH da se participacija javnosti isključuje iz planiranja osjetljivih dijelova gradova i općina, zbog čega podupirem ovu inicijativu.

IDA KRIŽAJ, arhitektica

Pridružila sam se inicijativi jer se protivim nekorektnom zauzimanju teritorija.

MARKO KUZMANOVIĆ, šumar

Dugi niz godina prolazilo se pored Muzila (i drugih vojnih uporišta) žmireći na oba oka. Napokon nam se nudi prilika

da prodemo istim putem ne žmireći, već gledajući širom otvorenih očiju u budućnost te gradske površine. Jedna vojska je otišla, ne treba nam sada vojska zvana moć i kapital koja će nam opet zatvoriti oči.

IVA MARČETIĆ, studentica arhitekture

Gradovi ne smiju biti ekskluzivna igrališta moćnika, moramo smisliti alternativu. Dio sam te alternative, prvenstveno kao građanin.

IRA MASLOVAR, biologinja

Priroda na Muzilu mi je viši interes od golf igrališta.

JEROLIM MLADINOV, arhitekt

Sudjelujem u akciji Volim Pulu jer smatram da će se otvaranjem Muzila za korištenje građanima poboljšati standard života u gradu i da će akcija pokazati da je planiranje grada s participiranjem javnosti jedini ispravan način planiranja u suvremenom društvenom kontekstu.

MARKO PERČIĆ, arhitekt

Građani imaju pravo odlučivati o sudbini svoga grada: dok naši impotentni “moćnici” uz svu silu investitora superheroja, lavine proračunskog novca, podrške svih političkih boja, fantaziozne analitičke zaključke te po mjeri skrojene zakone ne uspijevaju izbušiti devet rupica! Ili 18... 27?! Muzil si moramo otvoriti sami!

SARA PEROVIĆ, studentica arhitekture

Ljudi iz mog okruženja često znaju reći da sanjam otvorenih očiju. Jedan od tih snova je upoznati se s dijelom grada koji je od uvijek bio velika nepoznanica za mene, kao i za ostale građane Pule. Moj san je prošetati se kroz njega, osjetiti miris njegove šume i nastaviti sanjati kako će buduće generacije moći smatrati to mjesto integralnim dijelom grada. Taj dio grada o kojem sanjam je Muzil, a moj najveći san je da jednostavan san otvorenih očiju postane stvarnost.

DUŠICA RADOJČIĆ, politologinja

Volim Pulu, želim joj najbolje. A najbolje što se Puli može dogoditi je Muzil. Ne bih si oprostila da nisam pokušala ništa protiv pokušaja njegovog ponovnog zatvaranja za sve nas na 66 godina - 66 godina je samo blaže ime za zauvijek.

ANTUN SEVŠEK, arhitekt

Strateški interesi vojske ostavili su prirodne resurse Muzila gotovo netaknutima. U nedostatku neke lokalne strategije prepuštanje inicijative krupnom kapitalu dovest će do eksploatacije u odnosu na koju će se pokazati da je akumulirana megalomanija vojski nekoliko imperija nešto što izaziva nostalgiju.

HELENA STERPIN, arhitektica

Građani imaju pravo odlučivati o vlastitom prostoru. Pojedinci ne smiju to ra-

diti sami. Potrebno je postići konsenzus o tome što je gradu potrebno i što bi trebalo na Muzilu učiniti.

EDNA STRENJA, arhitektica

Ne mogu više podnijeti političku samovolju!

GORAN ŠAPONJA, povjesničar

Zbog pravne udaljenosti Muzila od Pule i bivanjem prolazećih vojski u gradu Puljani su oduvijek bili svjesni nedostižnosti Muzila. Sada je jasno da su sve te vojske uslijed svog zadatka čuvanja zapadnog pulskog poluotoka očuvale prirodno i povijesno bogatstvo Muzila. Ovo društvo ne bi smjelo tako olako raspologati novoosvojenim područjem Muzila jer, kako je vidljivo na svim dosadašnjim primjerima bližnjeg nam upropaštavanja baštine koja je do posljednje tranzicije uspjela biti očuvanom, znam da za Muzil još nije doraslo.

IGOR ŠAPONJA, povjesničar

Kao zaljubljenik u povijest grada Pule volio bih istražiti ono što se nalazi “iza žice” dugim šetnjama po još neotkrivenim mjestima koja su bila zatvorena za građana tokom vojne “okupacije” Muzila. Volio bih upoznati Muzil kao što sam upoznao Premanturu, Šijansku šumu, Katarinu, Zonku i sve ostale povijesne i one malo manje povijesne lokalitete u okolici našeg grada.

DEJAN ŠTIFANIĆ, fotograf

Potrebno je u glavama građana razbiti sliku o nedodirljivosti Muzila.

PETAR ŠVERKO, dipl. ing. elektrotehnike

Ako je Muzil stvarno najljepši dio grada, želim se sam u to uvjeriti bez da preskačem ogradu ili tražim propusnicu.

DARIJA TURINA, studentica arhitekture

Pula bi mi bila uzbudljivija kad bih znala da postoji jedna duga šetnja od starog Rima preko teške industrije do zelene oaze i lukobrana.

NEVENA TRGOVČIĆ, novinarka

Slijedeći model omiljen u šovinističkim uputama za bračnu nevjeru: “Ono što ne zna, ne može joj škoditi”, ovdašnji se vlastodršci putem daljnjeg skrivanja pozamašnog dijela Pule njegovim stanovnicima i opet brutalno igraju kapitalizma računajući, i opet, na pokorni narod čiji pripadnici naprosto žude za dopisivanjem uz osobne podatke i neizbježni opis radnog, i životnog, mjesta “čuvar plaže u zimskom razdoblju”.

SANJA ŽMAVC, humanistica

Muzil bi trebao biti početak promjena, a ne krajnji cilj - Muzil kao simbol toga da su ljudi rekli: “Dosta nam je!”

PROGLAS

Muzil, Mužilj, Mussil, mjesto koje je oduvijek služilo vojnoj namjeni, napušten je nakon skoro 200 godina. Čitav poluotok, koji zatvara južnu stranu Pulskog zaljeva, za građane nikad nije postojao. Bio je nevidljiv, iako se njegov 80 metara visok vrh vidi čak s pulske Rive.

Njegova dužina od Stoje do lukobrana usporediva je s udaljenošću od otoka Uljanik do zaobilaznice, a njegova površina s veličinom Stoje, Verude, Vidikovca i Monte Zara zajedno (!), gdje živi četvrtina pulskog stanovništva. Unatoč njegovoj veličini, planove za to područje već godinama izrađuje uski broj vladajućih pojedinaca.

Niti jedan pojedinac ne može i ne smije samostalno planirati budućnost svih ostalih stanovnika, a pogotovo ne područja takve veličine!

Što krije to nepoznato područje? Što su kulture četiriju država koje su gospodarile Pulom pustile za sobom? Koje vrste njeguje priroda na najvišem pulskom brdu? Rijetki su ljudi koji znaju odgovore na ta i druga pitanja, no trebali bi ih saznati svi jer su nam sada konačno pruženi uvjeti za to. Možemo ih potražiti na licu mjesta!

Međutim, moramo nadići zabranu pristupa koju je nametnula državna i gradska uprava.

S argumentom sprječavanja devastacije i krađe, “čuvari” Muzila zabranjuju pristup svim stanovnicima Pule. Mi, kao i većina građana, nismo niti vandali niti kradljivci!

Muzil želimo upoznati i pripojiti njegovo nasljeđe svojem gradu, kojemu ono i pripada.

Čemu će služiti ta nikad osvojena *tvrđava*?

Koja namjena je dovoljno uzvišena da zauzme taj gotovo netaknut poluotok?

Povijesna privilegija našeg trenutka, koju nije imala priliku doživjeti niti jedna generacija pulskih građana, privilegija je rasprave o budućnosti Muzila.

Demilitarizacijom Muzila Puli je pružena mogućnost za potpuno nov razvoj grada. Kakav razvoj žele građani u gradu koji već godinama živi u recesiji? Najgori scenarij razvoja grada bio bi onaj u kojem politički diktat uskraćuje dijalog sugrađana. Može li Muzil, kao jedino mjesto s kojega se vidi cijeli grad i okolica, postati simbolom nove Pule, svjetionikom novog općeg razvoja grada?

Muzil želimo koristiti da bismo ga upoznali, zavoljeli i, u konačnici, planirali njegov razvoj za opću dobrobit naše generacije, kao i svih sljedećih. Pruža nam se povijesna prilika da zajedno odlučimo kakav život u Puli želimo!

Koji planovi za Muzil već postoje? Hoće li se o tim planovima ikad raspravljati? Iako nikada nismo bili tamo, Muzil nam previše znači da bismo dopustili njegovu moguću banalizaciju. Muzil je puno više od još jednog *terena*, a njegove kvalitete ne mogu se opisati samo riječju *atraktivno*.

Muzil se ne smije predati na 66-godišnju koncesiju privatnoj korporaciji! Smatramo da je koncesija u dužini gotovo cijelog životnog vijeka samo blaži oblik privatizacije.

Hoće li se povijesna privilegija raspravljanja o Muzilu, o kojoj su naši preci mogli samo sanjati, pretvoriti u noćnu moru u kojoj politički pojedinci povlače neodgovorne poteze čiji je cilj isključivo njihova osobna zarada? Posljedice tih riskantnih poteza mogle bi ostaviti dubok trag na život u Puli, međutim nudi nam se mogućnost da upravo Muzil razvijemo za kulturnu i materijalnu dobrobit svih građana!

Muzil želimo otvoriti! Želimo spriječiti nepravedan proces planiranja budućnosti tog područja bez znanja i sudjelovanja naših sugrađana. Razdvajanje Pule od Muzila ne smije se nikad više ponoviti. Njegove ograde moraju nestati! Imamo priliku, snagu, volju i odgovornost to ostvariti.

Povijest Muzila - 1. dio

Sam naziv Muzil je lombardijsko-mletačkog podrijetla i označava zatvoreni pašnjak

Pula je naseljena još od najstarijih vremena. Zahvaljujući povoljnom položaju u zaljevu s izvorima vode, pružala je savršenu zaštitu svojim stanovnicima koji su se smjestili na okolnim brdima.

Na prapovijesnoj karti Puljštine Klara Buršić-Matijašić Muzil je označila kao hipotetsko nalazište budući da se nalazi u vojnoj zoni već skoro 200 godina i nisu provedena potrebna istraživanja. No, smatra se da je na mjestu prve austrougarske utvrde bila prapovijesna gradina vjerojatno već u brončano doba. Pulska brda kao što su Monte Grosso, Monte Zaro i Kaštel istražene su gradine pa možemo pretpostaviti da su uz Muzil bile naseljene i uzvisine Monte Ghiro i Sv. Juraj.

Mnogi povjesničari smatraju da su austrougarske vlasti gradnjom utvrda

na strateškim položajima uništile veći dio brončanodobnih i željeznodobnih gradina kao što je to slučaj s Monte Grossom i Valmarinom. Naime, prilikom izgradnje tvrđave Monte Grosso pronađena je ostava brončanodobnih sjekira, a na Valmarinu je istražen monumentalni brončanodobni tumul.

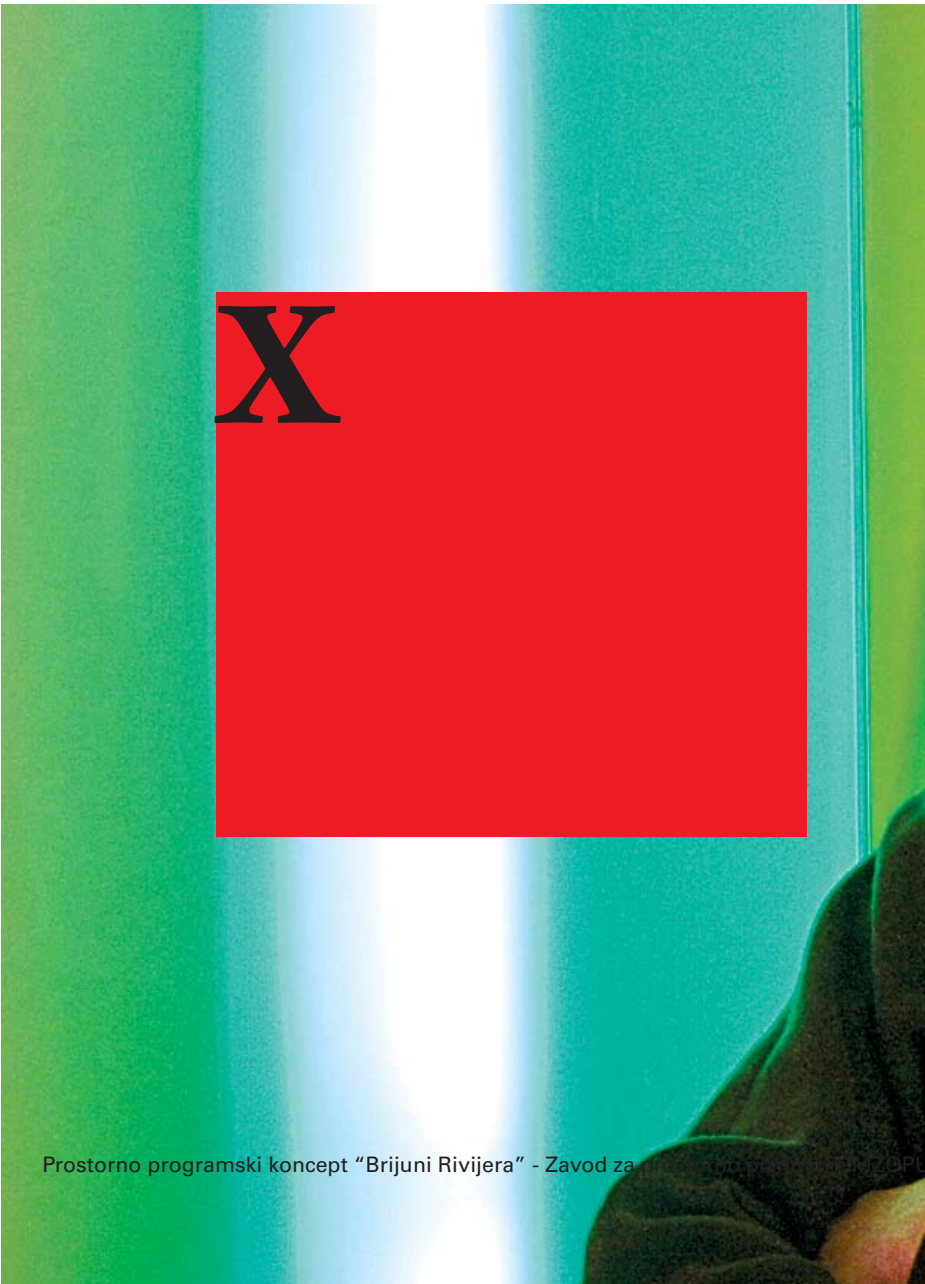
Poznato je da su u rimsko doba u pulskoj luci bile smještene mnoge vile, a jedna od njih i na području Fižele.

Sam naziv Muzil je po istraživanjima Dantea Olivierija lombardijsko-mletačkog podrijetla i označava zatvoreni pašnjak. U tu je svrhu Muzil i korišten. Naime, stanovnici Pule na odlične su pašnjake poluotoka Muzil dovodili općinske konje, a paša se djelomično i iznajmljivala privatnim osobama.

Prilikom naseljavanja 1561. god., odnosno 1671., Bolonjci, a potom i risanski hajduci, radi obrade zemlje su između ostalog potraživali i područje Muzila, ali im gradske vlasti to nisu dozvolile ističući da je Muzil već u rukama građana koji su ga samostalno zakupili i na njemu pasli konje.

U sljedećim stoljećima obrana grada Pule temeljena je na izgradnji utvrde na Kaštelu i utvrde na otočiću Sv. Andrija. Muzil je još neko vrijeme ostao netaknut i kao sastavni dio pulskog agera koristio je građanima grada Pule.

Igor Šaponja

LITERATURA:

Miroslav BERTOŠA,
Istra: Doba Venecije, (XVI. – XVIII. st.),
Žakan Jurij, Pula 1995.

Klara BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ,
Gradine Istre, Povijest prije povijesti,
Žakan Jurij, Pula 2007.

Klara BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ,
Luka Pula u prapovijesno i rimsko doba,
Iz povijesti pulske luke,
Lučka uprava Pula, 2006.

Povijest Muzila - 2. dio

Poluotok Muzil vojnopomorskom strateškom točkom postaje tek nakon pada Napoleona 1813. god., odnosno povratkom austrijske vlasti na obale istočnog Jadrana.

Radi zaštite pulske luke i zaljeva Austrija počinje sanaciju postojećih utvrđenja te izgradnju novih utvrda. Uz postojeći Kaštel i napoleonsku bitnicu na otoku Sv. Andrija grade se obalna bitnica Zonchi na sjeveru Pulskog zaljeva te zemljana utvrda Marie Louise na zapadu zaljeva, tj. na Muzilu. Na taj se način oko 1820. god. pomiče crta obrane na sam ulaz u Pulski zaljev, a Muzil kao najpreglednija i najviša točka zaljeva dobiva strateški značaj te s njim i prve obrambene građevine.

Nakon što je odlučeno da postane glavnom ratnom lukom Habsburške Monarhije, Pula se utvrđuje prvim u nizu prepravljavanja postojećih utvrđenja i gradnjom petnaestak novih okolnih utvrda. Tada i muzilska utvrda Marie Louise dobiva konačni oblik i postaje najvećom utvrdom kružnog tipa na Jadranu, pa i šire.

Pulski zaljev postaje sigurnim sidrištem izgradnjom lukobrana na rtu Kumpar. Prilikom gradnje lukobrana na Muzilu se iskapaju podzemna skladišta za smještaj protubrodskih mina i torpeda, grade se objekti kao što su skladišta, zgrade i radionice, postavljeni su mostobrani

Izgradnjom zemljane utvrde Marie Louise na Muzilu oko 1820. godine pomiče se crta obrane grada na sam ulaz u Pulski zaljev, a Muzil kao najpreglednija i najviša točka zaljeva dobiva strateški značaj.

za popunjavanje zaliha većih brodova, a grade se i pristaništa za primanje manjih brodova ratne mornarice.

Iako spremna za svjetski rat, tvrđava Pula s Muzilom kao najjačom karikom u svojem obrambenom lancu nije imala priliku pokazati vlastitu vatrenu moć.

Nakon propasti Austro-Ugarske Monarhije opada i značaj Pule kao važne ratne luke, stoga Kraljevina Italija već 1922. god. počinje sustavno razoružavanje i demoliranje utvrđenja. I tada, iako većinom razoružano, područje Muzila s lukobranom ostaje u vojnim rukama kao čuvar ulaza u Pulski zaljev.

Nakon kapitulacije Italije, njemačke snage 12. rujna 1943. preuzimaju zapovjedništvo nad Pulom koja ubrzo dobiva status utvrđenog grada i time potpada pod direktno Führerovo zapovjedništvo. Zbog ubrzane izgradnje obrambenih linija pri utvrđivanju podmorničke baze Pula, Nijemci koriste obrambenu ostavštinu

Austro-Ugarske. Kako se 2. svjetski rat primiče kraju, njemačke snage se utvrđuju na poluotoku Muzil na liniji Tvornica cementa - kupalište Valkane. Iako okruženi jedinicama NOVJ-a i unatoč Hitlerovoj zapovijedi o potpunom uništenju pri povlačenju, njemački vojnici se početkom svibnja 1945. povlače na Muzil da bi poštediti Pulu od nepotrebnog razaranja. Plan izvlačenja i pokušaj da se s preostalim brodovljem s Muzila Nijemci u Trstu predaju savezničkim snagama propada zbog djelovanja partizanske mornarice s mora i topništva iz Štinjana, a njemačke jedinice prikovane za Muzil dočekuju kapitulaciju Njemačke.

Za angloameričke uprave područje Muzila gubi važniji značaj te se ondje deponira ratni materijal. Zbog nezbrinjavanja protubrodskih podvodnih mina događa se najveća pulska poslijeratna tragedija, uz vojnu zonu Muzil, u uvali Varga-

rola - u kolovozu 1946. uslijed eksplozije gine preko 116 osoba.

U jesen 1947. god. Pula je pripojena Hrvatskoj i Jugoslaviji, a područje Muzila prelazi pod zapovjedništvo mornarice koja ga proglašava zabranjenom zonom. U vrijeme Informbiroa na južnoj strani ispod obalne baterije Muzil ukopava se sustav podzemno povezanih topničkih bitnica koji čini Muzil neosvojivim s morske strane.

Stabilizacijom odnosa s Italijom, 1977. god. glavnina pomorskih jedinica Mornaričko-tehničkog školskog centra iz Pule seli se u splitsku Loru, a na Muzilu ostaju uglavnom jedinice Mornaričko-nastavnog centra i jedinice počasne namjene.

Nakon odluke o povlačenju JNA s područja RH Muzil postaje tempirana bomba, tj. veliko odlagalište ratnog materijala i tehnike, uz čiju je ogradu postavljeno i minsko polje. U noći s 15. na 16. prosinca 1991. s Muzila isplovlja brod s posljednjim vojnicima JNA čime završava još jedna smjena vojski na zapadnom pulskom poluotoku. U veljači 1992. HV uspostavlja Središte za odgoj i obuku vojnika Muzil. Od rasformiranja postrojbe Središta za obuku pješastva Muzil, 9. srpnja 2007., najveći pulski poluotok čuva tek nekolicina pripadnika 1. gardijske brigade Tigrovi.

Goran Šaponja

Dosje Muzil

Lipanj 1999. U Poreču skup *Golf i zaštita lokališa* - "Od države se očekuje konkretna pomoć u izgradnji golf igrališta važnih za RH.", Goran Veljović, pravnik.

Krajem 1999. Raspisan natječaj za izradu PP-a i GUP-a grada Pule. Na natječaju pobjeđuje firma Urbis 72, čiji je direktor Giancarlo Župić tada istovremeno bio i gradonačelnik.

14. 7. 2000. Prijedlog nove vizije razvoja otočja i najbližeg priobalja autora Ivana Jakovčića prezentiran nadzornom odboru Nacionalnog parka Brijuni - "Projekt razvoja Brijuna kao elitne destinacije obuhvaća i priobalje, gdje bi se izgradilo 250 ekskluzivnih vila, pet luksuznih hotela, jedna marina za megajah-te i još dvije marine u pulskoj gradskoj luci, dva golf terena – na Velikom Brionu i Muzilu. Treba preseliti brodogradilište Uljanik i cementaru iz gradske jezgre na alternativne lokacije. Cijeli projekt može se realizirati u razdoblju od pet do najviše sedam godina".

12. 2. 2001. IDS prezentirao elaborat *Pula – demilitarizirani grad*. "Nova namjena Muzila bit će gospodarsko-ugostiteljsko-turistička. U daljnjoj urbanističkoj razradi ovdje će se smjestiti ekskluzivno turističko naselje apartmanskog tipa s potrebnim atraktivnim otvorenim i zatvorenim sadržajima (teniska igrališta, bazeni, kasino i slično) koje će se prostorno-organizacijski uskladiti s današnjom izgradnjom. Otvoreni prostori zone uredit će se kao golf igralište." Elaborat je izradio Urbis 72.

Ožujak 2001. Jozo Radoš: "MORH će lokalnim vlastima darovati one objekte koji će služiti za javne potrebe, dok će one objekte koji se kane gospodarski koristiti država prodati".

11. 9. 2001. Eulogio Bordas i njegova tvrtka THR Barcelona počinju izrađivati Masterplan razvoja turizma Istre koji je definirao broj golf igrališta u Istri i njihove lokacije.

22. 3. 2003. "Materijal o Brijuni rivijeri napravljen je pod mojom koordinacijom, ali veliku ulogu odigrao je Ivan Jakovčić, ljudi koji rade u javnoj ustanovi Brijuni i Branko Curić kao predsjednik upravnog vijeća. Zemljište bi trebalo davati u zakup, najam ili koncesiju. Prodaja mora biti iznimka za koju se nadam da se neće prečesto pojavljivati. Mislim da je prese-ljenje Muzila pitanje vremena. Mislim da prljavi dio Uljanika treba otići. Pitanje je bi li i kada Uljanik u cijelosti trebao otići, ali siguran sam da će se to kad-tad dogoditi. Nema zatvorenih resorta, pitanje je samo može li si netko nešto priuštiti ili ne." Veljko Ostojić.

15. 5. 2003. Vlada na zatvorenoj sjednici prihvatila osnivanje društva Brijuni rivijera.

5. 7. 2003. Počinje prikupljanje potpisa za raspisivanje referenduma o rasprodaji istarskog zemljišta. Prikupljeno je 12.129 potpisa. Iako je u početku župan Jakovčić najavljivao raspisivanje referenduma, to se nikada nije dogodilo.

2. 2. 2004. Veliki sastanak Ive Sanadera, Božidara Kalmeta, Ivana Jakovčića i Veljka Ostojića. Sanader podržao Brijuni rivijeru i Masterplan.

20. 7. 2004. Izglasan Zakon o izmjenama i dopunama zakona o prostoru koji sadrži uredbu o zaštiti obalnog pojasa, koji seže jedan kilometar od obalne crte.

22. 1. 2005. Nakon utvrđivanja vlasništva nad vojnim zonama koje trebaju ući u sastav Brijuni rivijere ustanovljeno je da državi pripadaju 622 hektara, lokalnim samoupravama 379 hektara, 475 hektara je još uvijek upisano kao društveno vlasništvo, a 286 hektara je predmet spora između države i lokalnih samouprava.

8. 7. 2005. Suđenje bivšem ministru turizma Ivanu Heraku zbog nezakonitih radnji pri financiranju izrade projektne dokumentacije za izgradnju golf terena u Hrvatskoj. "Utvrдио sam da projektne studije nisu bile izrađene dovoljno stručno prema pravilniku, no potpisao sam ih jer su bile od državnog interesa, a kao građanin vjerovao sam da su dobra stvar", Branko Rajer, vlasnik i direktor tvrtke Interplan.

27. 9. 2005. Savjet za prostorno uređenje Republike Hrvatske odbio je studiju *Koncept najbolje uporabe za odabrane lokacije projekta Brijuni rivijera* koju je izradila zagrebačka konzultantska tvrtka Horwath Consulting. Taj dokument na Muzilu predviđa izgradnju dva hotela i 413 vila i apartmana s ukupno 2.500 postelja, kongresni centar, kasino, trgovine, wellness centar, bazene na otvorenom, teniske terene, marinu te golf teren s 18 rupa i golf klub na oko 60 hektara. "Posebno je neprihvatljiv koncept nizanja svih predloženih kapaciteta u kontinuiranu liniju najužeg obalnog pojasa bez vidljive namjere da se turistička izgradnja organizira izrazitije po dubini prostora. - dokument potpisuje arhitekt Jerko Rošin. Unatoč toj odluci koncept za područje interesa tvrtke "Brijuni rivijera" ostao je nepromjenjen do danas

19. 10. 2005. Tenzija između države i Županije kulminira na tematskoj sjednici Savjeta za prostorno uređenje RH posvećenoj Brijuni rivijeri. Nakon odbijene studije uporabe lokacija Božidar Kalmeta se usprotivio prebacivanju državnog zemljišta u temeljni kapital tvrtke, zalažući se da ga država direktno koncesionira. Ministar kulture Božo

Biškupić je stopirao ideju Jakovčića i Ostojića po kojoj bi tvrtka imala pravo građenja na Brijunima. Arhitekt Jerko Rošin koji potpisuje negativnu ocjenu studije lokacija Brijuni rivijere založio se da taj posao preuzme državna institucija.

3. 3. 2006. "Muzil bi mogao biti dijelom projekta Brijuni rivijera. Ono što za vojsku nije interesantno, može biti vrlo interesantno za najviši standard u turizmu", Stipe Mesić.

15. 3. 2006. Poglavarstvo Istarske županije usvojilo je *Prijedlog mjera neophodnih za realizaciju izgradnje golf igrališta*. Lokalnoj samoupravi se predlaže da se komunalni doprinosi za golf teren plaćaju paušalno, da se komunalna naknada ne naplaćuje za teren, da se golf igralište s pratećim sadržajima oslobodi plaćanja vodnog doprinosa.

20. 10. 2006. "Sadržaji koji će na Muzilu biti osmišljeni nešto je o čemu će se raspravljati idućih mjeseci i ovisit će o potencijalnim investitorima.", Ivan Jakovčić.

7. 11. 2006. Hrvatska Vlada na zasjedanju u Poreču donosi odluku da se tvrtka Brijuni rivijera dokapitalizira unosom prava građenja i služnosti na zemljištu i nekretninama koje se prostiru na oko 5,5 milijuna četvornih metara. Ministar Kalmeta najavio je početak prvih radova za najkasnije godinu dana.

2. 7. 2007. Vojska napušta Muzil, a specijalna postrojba Tigar "štiti područje od devastacija". Pristup Muzilu još je uvijek onemogućen.

18. 9. 2007. Silvano Hrelja predložio je gradonačelniku Pule da organizira dan otvorenih vrata Muzila

23. 9. 2007. "Ako bismo samo otvorili Muzil, riskiramo opet devastacije, pa i požare, što nikako ne smijemo dozvoliti", Boris Miletić, gradonačelnik Pule.

26. 10. 2007. Usvojena je odluka o izmjenama i dopunama županijskog plana po kojoj se na Muzilu planira zona sporta i rekreacije, odnosno golf igrališta.

8. 11. 2007. Pulska i županijsko poglavarstvo izrazili su podršku projektu Brijuni rivijera.

12. 11. 2007. Istekao je dodatni rok za predaju dopuna i pojašnjenja potencijalnih investitora za koncesiju na če-

tiri lokacije. Ponude je prikupila tvrtka Brijuni rivijera temeljem prednatječaja raspisanog 9. 8. U igri su ostala 24 investitora. Za Muzil se natječu Fima Validus d.d. Varaždin, Rosen Partners LLC S.A.D., Ingra d.d. Zagreb, Importanne d.o.o. Zagreb, Cubus lux plc Velika Britanija, Orco Property Group – Hospitality invest i AIG Švicarska, Royal Brijuni Restort Inc Kanada, THR Asesores en Turismo Hotele-ria Recreacion SA Španjolska. Druga faza natječaja trebala je biti gotova početkom ožujka 2008. godine. Još nije realizirana. Prednatječaj je doživio oštre kritike javnosti jer se njime predviđa sadržaj na lokacijama Muzil, Monumenti, Hidrobaza i Pineta u Fažani koji nije sukladan postojećoj prostornoplanskoj dokumentaciji, a u natječaju se, osim državnog, našlo i gradsko i privatno zemljište. "Istina je da s privatnim vlasnicima nismo nikad razgovarali jer mi samo pripremamo projekt za investiciju, a investitor će naći način da isplati vlasnike. Da smo čekali da se svi imovinsko-pravni odnosi riješe, nikad ne bismo ništa napravili", Veljko Ostojić.

9. 4. 2008. Vojska produžila rok za napuštanje Muzila za narednih 18 mjeseci, dok Grad Pula, zajedno s inozemnim investitorima, ne počne s radovima u vezi s projektom Brijuni rivijera.

26. 4. 2008. Oko 17.30 sati vojska je uhvatila dvije ženske i tri muške osobe kako beru šparuge oko utvrde Muzil. Vojska je obavijestila policiju koja je pokupila pet osoba, ali protiv njih se neće voditi nikakav postupak. Vojska svoj stroži režim opravdava "približavanjem turističke sezone".

8. 7. 2008. Županijsko poglavarstvo usvojilo je izmjene i dopune Prostornog plana Istarske županije u kojem je Muzil usklađen s konceptom "Brijuni rivijere", odnosno gdje se na Muzilu planira izgradnja golf igrališta.

11. 7. 2008. Usvojen GUP Pule. U nje-mu je Muzil područje zaštitne zelene površine i građevina od izuzetne spomeničke vrijednosti.

20. 7. 2008. Županijsko vijeće usvojilo izmjene i dopune PP-a Istarske županije.

13. 9. 2008. Općinsko državno odvjetništvo u Puli pokrenulo postupak utvrđivanja vlasništva nad vojnim nekretninama. "Rješenje imovinsko-pravnog spora između RH i Grada je preduvjet za realizaciju Brijuni rivijere", Boris Miletić.

10. 10. 2008. Ponovno odgođen drugi krug natječaja Brijuni rivijere "zbog upoznavanja novih članova nadzornog odbora s projektom. Drugi krug će se raspisati tek kada vijeća gradova i općina usvoje projekt.", Ratomir Ivičić.

28. 10. 2008. Gradsko poglavarstvo donijelo je odluku o izmjenama i dopunama PP-a i GUP-a Pule da bi ih uskladilo s izmjenama PP-a Istarske županije u kojem je na Muzilu predviđeno golf igralište.

15. 12. 2008. Hrvatski sabor po hitnom postupku izglasao Zakon o golf igralištima.

23. 1. 2009. Pokrenuta Građanska inicijativa za Muzil.

Prostorno programski koncept "Brijuni Rivijera" - Zavod za prostorno planiranje MZOPU - ožujak 2007

INTERVJU / UGLEDNI URBANIST I ARHITEKT VLADIMIR MATTIONI:

Muzil prvo treba otvoriti,

O jadranskoj obali, Muzilu i prostornom planiranju razgovarali smo s Vladimirom Mattionijem, zagrebačkim urbanistom, arhitektom i publicistom, dobitnikom brojnih nagrada i priznanja za arhitekturu, umjetnost i dizajn na domaćim i međunarodnim natječajima i izložbama. Bio je član nakladničkog savjeta Udruženja hrvatskih arhitekata i redakcije časopisa "Čovjek i prostor", urednik online magazina "Urbanizam.net" i lista "Projekt". Bio je savjetnik u izradi urbanističkih planova u Zagrebu, Zadru i Rijeci. Objavio je preko trideset knjiga i publikacija iz umjetnosti, arhitekture i dizajna od kojih su među najvažnijima zbirka arhitektonskih eseja "Urbophilia", zbirka projekata "473" te knjige "Zagreb se mijenja" i "Jadranski projekti". Godine 2006. uredio je knjigu "Croatian Archipelago - New Lighthouses" u nakladi Berlage instituta i Udruženja hrvatskih arhitekata, a za svoj publicistički i teoretski rad nagrađen je 2007. godine nagradom Udruženja hrvatskih arhitekata "Neven Šegvić".

Turistički prostori, kao i vojni, ekskluzivni su

- Na hrvatskoj obali je gotovo nemoguće zamisliti drugačiji oblik gospodarstva osim turizma. Jedne od prvih planova turističkog razvoja obale objavili ste u knjizi "Jadranski projekti". Zašto je knjiga koja opisuje planove za jadransku obalu iz 70-ih godina prošlog stoljeća postala interesantna u današnje doba?

- Promatranje jadranske obale kao resursa od posebnog interesa za državu postoji od samog početka planiranja. Obala je zapravo u planerskim dokumentima od početka tretirana kao veliki potencijal za dvije globalne industrije - turističku i energetska, kojima treba pridodati i vojnu u doba socijalizma. Sada kada više nemate komponentu energetskih i vojnih programa, turizam je ostao jedini program na obali. Današnji tretman obale u planovima zapravo se ne razlikuje puno od onoga što se već ranije događalo. To je put kojim Hrvatska ide još od '70-ih, a to je industrijalizacija turizma. I ranije ste vi imali hotelske resorte samo što se oni nisu tako zvali, primjerice Verudela u Puli.

"Lako je nacrtati projekte, međutim to je posljednja faza rada. Prvo treba stvoriti ambijent u kojem su oni mogući. Za početak javnost mora biti upoznata s lokacijom. Vjerojatno sami građani nemaju neku emocionalnu vezu s tim prostorom jer je on oduvijek bio odvojen od grada, imali ste arhipelag koji ne komunicira s vašim mjestom. Međutim pitanje je što građani očekuju od Muzila. Prvo treba otkriti to mjesto, a onda će se vidjeti koje su aspiracije. Muzil se ne može kvalitetno planirati dok je zatvoren. Prvi korak djelovanja je u ovom slučaju zapravo edukacija građana da bi uopće poželjeli posvojiti taj prostor."

- Međutim Verudela je otvorena, dok se za nove zatvorene resorte predviđaju takozvani javni koridori kojima građani mogu pristupiti obali, poput onih u prostorno-programskoj studiji za brijunsko priobalje.

- Nije presudno pitanje je li neko područje ograđeno ili nije, pitanje je ima li tamo neki interes za vas ili ne. Vi možete imati prostore isključenja u kojima nema nikakvih barijera, ali u koja nitko od stanovništva ne dolazi. U te prostore morate uvesti neke aktivne programe koji će biti i za drugu kategoriju ljudi, a ne samo za one koji su tu gosti. Verudela je monofunkcionalan prostor, tamo nema, recimo, ljetno kino za građane. Nažalost se kod nas simbioza između turista i domaćih ljudi dešava samo na jednoj točki, a to je u povijesnoj jezgri grada. Izvan nje ta simbioza nije nikada funkcionirala i zato su ti turistički prostori, kao i vojni, zapravo ekskluzivni.

- Postoji li neki drugi prostor simbioze osim povijesne jezgre?

- Jedini primjer gdje simbioza postoji izvan povijesne jezgre jest na rivijeri, a mi u Hrvatskoj imamo samo jednu rivijeru. To je opatijski slučaj koji se nikada nije ponovio u drugim krajevima na Jadranu. Rivijera je bitna kao spona između domaćih ljudi i gostiju.

Rivijera se ne razvija na razini jedne kompanije

- Republika Hrvatska i Istarska županija osnovale su tvrtku "Brijuni rivijera" koja bi trebala osmisliti strategiju razvoja bivših vojnih područja u okoliču Brijuna, pa tako i Muzila. Mislite li da bi ta tvrtka mogla stvoriti rivijeru kao mjesto susreta domaćina i turista?

- To je nemoguće. Rivijera se ne razvija na razini jedne kompanije, nego u njoj postoji mnoštvo investitora, od malih lokalnih poduzetnika do velikih globalnih turističkih lanaca. Osobno sam radio na projektu rivijere Umag gdje postoje posebni hotelijerski clusteri koji nisu bili povezani. Projekt rivijere svodio se na povezivanje takvih specijaliziranih mjesta s javnim sadržajima. Mogli bismo opisati rivijeru kao kraljevicu javnog prostora na obali, ali ona ne može nastati bilo gdje. Ona mora imati svoj potencijal, tradiciju, baštinu, stoga se ona ne može izmisliti i projektirati.

Muzil nije rivijera, Muzil je park

- Očito je da je glavna tema razvoja Pule upravo demilitarizacija. MORH je lani napustio regrutni centar Muzil koji se proteže na 180 hektara. Najve-

ći današnji izazov je što predvidjeti za to veliko područje na kojem gotovo svi građani nikad nisu niti bili.

- Ono što je na prvi pogled jasno jest da Muzil nije rivijera. Svakome tko vidi kartu Pule očito je da se ovdje radi o parku. Je li to vojni park ili sveučilišni, tehnološki, zabavni, edukacijski, to je stvar razrade. Zametak rekreacijskih programa već postoji pošto je vojska već stvorila igralište i poligone za vježbu. Ono što je važno napomenuti je da je to toliko veliko područje da se ne može posvetiti jednom jedinom programu, bio to turizam ili park.

- Bi li takav park bio isplativ?

- Park ne mora uopće biti deficitaran. Međutim temelj razvoja ovakvog područja mora biti sprega između privatnih i javnih subjekata. Neće grad voditi program parka, vodit će ga privatne tvrtke koje će biti zakupci. Uzmimo za primjer plažu koja je gradsko kupalište, a restoran na plaži je dan u najam privatnoj firmi.

- Osim što ta državna tvrtka "Brijuni rivijera" promovira turističku namjenu područja, ona namjerava prepustiti Muzil privatnoj kompaniji na 66-godišnju koncesiju.

- Meni je jasna ta Vladina politika jer na taj način Muzil postaje turistički proizvod koji na tržištu djeluje kao jedan komad i njime se tako lakše trguje. Međutim, nije problem u stvaranju turističkih kapaciteta na Muzilu, problem je ako je to jedna kompanija koja bi tim kompleksom upravljala. Onda građani Pule i dalje nemaju pristup, i dalje su isključeni, ne kao posjetitelji, nego kao sudionici u stvaranju dohotka.

Muzil treba integrirati u grad

- Kako bi trebalo pristupiti Muzilu a da građani ne ostanu isključeni?

- Muzil je dio grada, nemoguće ga je tretirati kao odvojeni gradski prostor. To ne smije više biti enklava ili prostor isključenja. To ne može biti zona ekskluzivnosti, vi ne možete imati rampu kao do sada. Međutim, Muzil ne smije postati niti monofunkcionalan prostor jer je takav prostor ekskluzivan i bez rampe. Ovdje je na prvi pogled logično da je to prostor koji treba integrirati u grad. Na njemu bi trebalo postojati više raznovrsnih programa, a ako imate raspoređene različite programe na lokaciji, onda možete imati i više kon-

Muzil nije adekvatna lokacija za golf

- Nedavno je i Hrvatski sabor usvojio Zakon o golf igralištima. Kako tumačite tu političku odluku?

- U Hrvatskoj je izostala politička priprema za uvođenje golfa kao sporta. Prvo pitanje koje si postavljamo je što će nama golf kada se mi ne bavimo tim sportom. Golf je igra koja je domaća u angloameričkom svijetu. Tamo golf postoji kao ekskluzivni park, ali i kao komunalni park koji je dio naselja. Međutim on je kod nas strano tijelo, a budući da priča nije krenula iz golf klubova i saveza koji bi trebali popularizirati sport, moguće je da priča oko golfa završi nekom vrstom represije.

- Prostorni plan Istarske županije predviđa golf teren na Muzilu.

- Muzil nije adekvatna lokacija za golf igralište iz tri razloga. Prvo, golf se ne planira na mjestima gdje ugrožava prirodne

vrijednosti. Većina igrališta se radi na devastiranom području niskog interesa koje se putem golfa regenerira. Drugo, on nije nužno vezan uz atraktivna područja jer je on već sam po sebi atrakcija. Treće, potrebna mu je efikasna prometna povezanost i dostupnost. Moramo biti oprezni pri planiranju golf igrališta s obzirom na to da su ona veliki potrošači prostora.

- Možete li navesti primjer dobro pozicioniranog golf igrališta?

- Poznajem primjer iz Toronta gdje je golf igralište uređeno na napuštenom željezničkom kolodvoru, a ono predstavlja privremeno korištenje napuštene industrijske lokacije. Dakle, lokacija u centru grada, gdje se nije išlo odmah u izgradnju novih zgrada, uređena je u igralište kao prelazni oblik korištenja. Golf je idealan kao prelazni status velike degradirane lokacije.

a tek onda ga planirati!

cesionara, za svaki program posebnog. Ključno planersko pitanje oko Muzila je kako to veliko područje podijeliti u mnoštvo manjih programa koji bi djelovali u međusobnoj simbiozi. Vojska je već napravila dio tog posla podijelivši područje u nekoliko zasebnih centara (Vargarola, Fižela, fort Muzil, regrutni centar, op. a.).

- Osim podjele teritorija čini mi se problematično i pronalaženje programa za tako velika područja. Nakon više od 15 godina forsiranja turističkog scenarija za Muzil, ali i za Monumente na suprotnoj strani zaljeva, očito je da se radi o megalomanskim projektima koji nisu izvedivi. Vi ste jednom prilikom citirali geografa-urbanista Zorislava Perkovića koji tvrdi: “Ne bi trebalo dopustiti da daleki, nesigurni i problematični ciljevi imaju prednost nad neposrednim životnim problemima”. Kako bi se ova izjava mogla protumačiti u kontekstu Muzila?

- Pula je u krizi koja će vjerojatno potrajati, ali najgore bi bilo da zbog takvog stanja neki prostori nemaju vrijednost i da ih se kao takve otpiše, odnosno rasproda. To je opasnost i za Muzil. On je suviše vrijedan urbani prostor. Ako ova generacija nije sposobna smisliti nešto pametno za njega, bilo bi bolje pustiti ga za neke druge generacije. Na međunarodnoj radionici “Okviri metropole” u Zagrebu grupa arhitekata s Berlage instituta iz Nizozemske predložila je projekt pod nazivom “Zagreb, odrijemaj”, a koji se sastojao od niza takozvanih urbanih jastuka duž željezničke pruge u središtu grada. Radilo se zapravo o projektima zamrzavanja kvalitetnih

prostora u gradu u vremenu kada nije bila moguća njihova suvisla regeneracija. Jedna od efikasnijih praksi postepene revitalizacije napuštenih prostora je privremeno korištenje. Međutim, mi imamo čitav niz birokratskih prepreka koje zabranjuju privremeno korištenje, dok je na primjer u Njemačkoj ono sastavni dio planiranja grada.

Javnost mora biti upoznata s lokacijom

- Jedna od vaših izjava je “Planovi se trebaju baviti razvojem javnog standarda i javnih servisa, a razvojna podrška mora biti osigurana od odgovarajućih investicijskih fondova i banaka te operacionalizirana od neprofitnih agencija”. Kako je to usporedivo s predviđenim modelom “Brijuni riviјere” koja je profitna Vladina firma?

- Tu izjavu sam koristio kod opisivanja primjera revitalizacija obalnih područja u SAD-u i Kanadi. Veza s tim projektima kod nas može biti isključivo metodološka jer se ne mogu direktno primjenjivati njihova iskustva. Koncept da neprofitna i neovisna agencija vodi posao upravljanja dijelom grada kod nas je nezamisliva. To nije nikada postojalo u našoj tradiciji. Primjerice, da se “Crveni plan Pule” pojavio u ‘70-ima, vi biste bili uhapšeni. Ne zato što bi sadržaj tog plana nekome smetao, nego bi smetalo to da se javno komunicira s jednom idejom koja nije proizašla iz javne institucije. Mi se još uvijek nalazimo u sličnom položaju, još uvijek postoji aktivni kadar iz onog doba koji ima nepro-

mijenjenu logiku nadzora nad procesima upravljanja gradom.

- U jednom intervjuu ste izjavili da “Ne može ista institucija koja je proizvela određeni urbanistički plan razmatrati primjedbe građana vezane uz taj plan. Zbog toga stvari idu prema sukobu, umjesto prema dijalogu”. Smatrate li da je sukob neizbježan? Može li građanska inicijativa, bez institucionalne moći, spriječiti sukob i otvoriti dijalog?

- Ja pripadam generaciji planera koja je smatrala da se urbanizam može izmijeniti radom unutar institucija. To je bila jedina solucija jer tada nije postojalo ništa izvan institucija. Moram priznati da nismo mnogo postigli. Promjene koje su se dogodile 90-ih godina zatekle su nas unutar institucija, ali bez alata i znanja kojima smo eventualno mogli usmjeriti promjene k pozitivnim učincima. Unatoč tom nedostatku niti jedna metoda koju sam osobno isprobao u svojoj praksi nije djelovala. Djelovala je do točke kada je netko od autoriteta trebao reći “da”. Sada se definitivno više ne može djelovati unutar institucija jer su se one u međuvremenu apsolutno birokratizirale. One, naime, više nemaju zaposlenu niti jednu jedinu kreativnu osobu kojoj je dopušteno misliti. One samo izvršavaju naloge.

- Najčešći zahtjev građanskih inicijativa u Hrvatskoj je omogućiti sudjelovanje građana u procesu stvaranja plana. Međutim naše iskustvo je da nas odmah u startu inicijative dobronamjerni sugrađani pitaju “Što vi nudite za to područje”? Očito je da se građani ne vide kao subjekt u procesu planiranja jer im nikada nije pružan pravi značaj u raspravi. Kako se taj men-

talni skok može izvesti a da ne ponovimo istu grešku i ponudimo gotov plan?

- Lako je nacrtati projekte, međutim to je posljednja faza rada. Prvo treba stvoriti ambijent u kojem su oni mogući. Građanska inicijativa treba potaknuti otvaranje sustava da bi se različiti interesi uopće mogli prezentirati javnosti. Za početak javnost mora biti upoznata s lokacijom. Vjerojatno sami građani nemaju neku emocionalnu vezu s tim prostorom jer je on oduvijek bio odvojen od grada, uostalom imali ste cijeli arhipelag koji nije komunicirao s vašim mjestom. Međutim pitanje je što građani očekuju od Muzila. Prvo treba otkriti to mjesto, a onda će se vidjeti koje su aspiracije. Muzil se ne može kvalitetno planirati dok je zatvoren. Prvi korak djelovanja je u ovom slučaju zapravo edukacija građana da bi uopće poželjeli posvojiti taj prostor.

Akcija u gradu!

- Često u svom radu naglašavate da se današnji prostorni planovi izrađuju u uvjetima koje karakterizira nestabilno okruženje u stalnim društvenim, političkim i ekonomskim mijenama, u odsustvu dugoročne razvojne strategije, niskoj definiranosti uloge javnog sektora u politici urbanog razvitka, nepouzdanosti pravnog sustava i političke odgovornosti.

- Apsurd u našem današnjem prostornom uređenju je da se prostorni i generalni planovi gradova mogu mijenjati u gotovo tjednom ritmu. Tu ne možemo uopće govoriti da plan postoji. Tu se ne radi o urbanizmu, nego seriji donošenja propisa. Problemi koji se zbog toga javljaju u prostoru nisu čak ni ilegalni. Kod nas je sve legalno ili se može legalizirati. Sustav je legalan, ali je defektan. Meni je najveće razočaranje da to nitko ne primjećuje. Cijela tradicija planiranja kod nas je od početka išla k ovoj slijepoj ulici. Dogodila se situacija u kojoj je struka eliminirala samu sebe. Kod nas struktura planova apsolutno odgovara strukturi upravljanja državom ili gradom, podijeljena je u domene kao što je i državna uprava podijeljena u ministarstva. Izvan tih domena za izrađivače plana ne postoji realnost, ne postoji ništa. Kakvu su realnost pretpostavili, takvu im se u planovima i vraća. Tu je suština problema! Vi već unaprijed možete znati kakav će plan ispasti, a plan bi trebao biti otvoren i stremiti k nečemu nepoznatom. U planu vi ne biste smjeli unaprijed znati što će se desiti.

- Da se vratim na Zorislava Perkovića i ponovim njegovo pitanje: “Što preostaje onima koji vole grad i znaju misliti svojom glavom, a imaju tu nesreću da su profesionalno angažirani u urbanizmu”?

- Danas, kada je svaka strategija postala nepotrebna, možemo govoriti samo o akciji. Također, ne možemo promatrati grad svisoka i govoriti o gradu, nego se moramo smjestiti u gradu. Dakle, mi možemo promatrati grad jedino kroz akcije u njemu. Metoda akcija u gradu je moguća. Naravno, to nije nikakvo odustajanje, već novi oblik djelovanja sukladan stvarnosti grada.

Razgovarao **Emil Jurcan**

Legenda uz mapu *Na putu do lukobrana*

1) Kaštel

Središnji pulski brežuljak na kojem se nalazila ilirska gradina iz koje se razvio rimski i srednjovjekovni grad, dobiva ime po srednjovjekovnoj utvrdi (kaštelu) na čijim se temeljima 1630. god. gradi mletačka utvrda, današnji Kaštel.

2) Trg Portarata

Portarata ili Porta Aureata, a u hrvatskom prijevodu Zlatna vrata, uvaženi je naziv za Slavoluk Sergijevaca koji je izgrađen između 30. i 10. god. pr. Kr. Kako je jasno iz samog imena, slavoluk je posvećen Sergijevcima, tj. pulskoj obitelji Sergij.

3) Dom Oružanih snaga RH

Nekadašnjem Mornaričkom kasinu ekskluzivni pristup imali su časnici vojski. Zbog zatvorenosti za oči šire javnosti, gradom su kružile glasine o dekadentnim zabavama za vojni vrh i prostituciji koja se ondje uživala.

4) Park Monte Zaro

Na vrhu brežuljka Zaro srušena je istoimena utvrda, a na njenom mjestu se 1871. godine gradi Hidrografski zavod te se područje oko njega uređuje kao javni park.

5) Društveni centar "Karlo Rojc"

U ovu napuštenu kasarnu 1997. godine uselilo je nekoliko kulturnih organizacija i skupina, a nakon neuspjelog pokušaja istjerivanja novih korisnika Grad Pula bio je prisiljen legalizirati njihov boravak.

6) Mornarički park

Nekadašnji park sv. Polikarpa, park Maximilian i botanički park u kojem su časnici, žitelji obližnjih "palazzina", zasadili 63 vrste drveća i ukrasnog grmlja koje su donijeli sa svojih prekomorskih putovanja.

7) Crkva Gospe od Mora

Nekada je put prema crkvi vodio s Arsenalske ulice, preko monumentalnog stubišta do platoa pred ulaznim portalom odakle pogled seže preko zidina brodogradilišta. Poznata je i kao Mornarička crkva.

8) Četvrt sv. Polikarpa

"Nova Pula" nastala je sredinom 9. st. kao suvremeno opremljena četvrt, ali je gotovo cijela stradala tijekom savezničkog bombardiranja 1944. i 1945. godine.

9) Mornaričko groblje

Jedinstveni primjer vojnog groblja gdje su pokapani vojnici i časnici raznih nacionalnosti i vojski.

10) Valkane

Uvala, čije ime potječe od izraza "val di cane" (uvala trstika), uređena je kao kupalište za članove mornarice, a tek nakon 1945. godine postaje gradsko kupalište.

11) Barake

Naziv dolazi iz njemačkog jezika, a znači grupa objekata namijenjenih smještaju vojnika.

Danas je ovo naselje poznato po stanarskoj samoinicijativi uređenja stanova.

12) Kamenolom Max

Cementara, izgrađena 1926. godine, koristi sirovinu iz obližnjeg brda na kojem se nalazila utvrda Maximilian po kojoj kamenolom dobiva ime, a koja je kasnije samljevena i također biva sirovinom cementare.

13) Kupalište Stoja

Kompleks kupališta nastao je 1936. godine prema projektu arhitekta Enrica Trolisa kome je ovaj projekt najvažnije djelo, a u Puli ono predstavlja jedan od vrhunaca moderne arhitekture.

14) Luka Vargarola

Ratna mornarica je 1895. godine u uvali organizirala jedriličarsko društvo „K.u.K. Yacht-Geschwaders“, a tu je djelovao i veslački klub "Serenissima". Dana 18. 8. 1946. godine u uvali se dogodila eksplozija zaostalih protubrodskih mina te je u njoj poginulo više od 116 osoba.

15) Valovine

Nekadašnji "Slovenski kamp" u kojem, čekajući obećano stambeno zbrinjavanje, danas borave obitelji hrvatskih branitelja koji su bili zaposleni na Muzilu.

16) Ulaz na Muzil

U doba Austro-Ugarske Monarhije na tom je mjestu stajao spomenik grofa Josefa Radetzkyja, a danas se tamo nalazi zgrada prijavnice i nekadašnjeg stacionara.

17) Titov maslinik

Nastao je 1980. godine kada je vojska posadila 88 maslina u sjećanje na broj godina preminulog maršala Josipa Broza Tita. Godine 1999., nakon smrti predsjednika Franje Tuđmana, pripadnici HV-a navodno su iščupali 11 maslina da bi njihov broj odgovarao godinama preminulog predsjednika Tuđmana.

18) Skladište municije Signole

Staro austrijsko skladište municije sastavljeno od 12 zasebnih prostora. Bilo je jedino skladište bojeve municije na Muzilu u novije vrijeme. Između skladišta i ulaza na Muzil nalazi se vojni poligon s ukopanim i betoniranim bunkerima s pločama koje opisuju tipove zaklona i bunkera.

19) Ex Baywatch

Najomiljenija stražarnica na Muzilu s koje su generacije jugoslavenskih i hrvatskih vojnika promatrale razgolićene kupališnice na plaži Valovina koja se nalazi na civilnoj strani ograde.

20) Zgrada opslužništva

Zgrada je udaljena od ostatka kompleksa jer su u njoj boravili kuhari, konobari, čistači i stariji ročnici koji su opsluživali kompleks nastavnog središta Muzil.

21) Utvrda Muzil

Obalna kružna utvrda promjera 35 metara s internim i central-

nim dvorištem izgrađena je oko 1855. godine. Kasnije je utvrda spojena podzemnim hodnikom s obalnom topničkom baterijom izgrađenom 1883. god. Utvrda je smještena na najvišoj točki pulskog akvatorija, do 2007. god. ona se koristi kao sjedište Obalne službe motrenja i obavješćivanja.

22) Bršuda

Utvrdu Muzil okružuje gusta šuma hrasta crnike i gotovo neprobojna makija koja se rasprostire padinama cijele zapadne strane poluotoka.

23) Ukopana obalna baterija

U klisurinama visokim 30-ak metara, na vanjskoj obali Muzila, ukopani su otvori u kojima su bili smješteni poluautomatizirani obalni topovi navigirani radarom te povezani splotom podzemnih tunela podno same utvrde Muzil. Ispod četiri ukopana otvora, uz more, nalazi se otvor koji je navodno korišten i kao zaklon za podmornice.

24) Kanjon

Najviša točka pulske obale gotovo je nedostupan kanjon ispod utvrde Muzil. Ovaj dio vapnenačkih stijena izuzetno je porozan pa se ispod kanjona nalazi nekoliko spilja dostupnih jedino morskim putem.

25) Poligon za vježbe

Livada koja se proteže između tri brežuljka na Muzilu izvorno je služila za ispašu stoke stanovnika Pule. Navodno od tuda i potječe naziv Muzil koji se u lombardijskom jeziku koristi za mjesta ispaše.

26) Dolina suza

Taj naziv je uvala Brancorso dobila zbog mučne vojne vježbe za koje su se ročnici morali penjati pod punom ratnom spremom od uvale uzbrdo po stijenama i strmom puteljku do 50 metara visokog brežuljka.

27) Ostaci tornja San Giovanni

Mjesto na kojem se navodno nalazila antička drvena osmatračnica, a gdje je 1836. godine izgrađen toranj promjera 10 metara. Sedamdeset godina kasnije toranj je srušen jer je na tom mjestu sagrađena topnička baterija Signole. Danas su vidljivi samo ostaci ove baterije.

28) Mali plato

U središtu kompleksa, izgrađenog nakon II. svjetskog rata, nalazi se mali plato. Stup za podizanje zastava koji se nalazi na tom platou navodno je izvorni jarbol s potopljenog broda "Viribus Unitis".

29) Zgrada zapovjedništva

Poznatija je kao „U“ zgrada, a nastala je u doba talijanske vladavine u Puli. U blizini zgrade je kasnije izgrađen časniki restoran.

30) Teatar

U ročničkom vojnom centru na Muzilu nalazi se nekoliko malih teataru gdje su se odvijala razna predavanja i edukacije na otvorenom.

31) Veliki plato

Plato, na kojem su se odvijale prisega vojnika, izgrađen je nakon II. svjetskog rata iza obalne topovske baterije. Obližnji je nekadašnji bunker s kupolom za navođenje paljbe preuređen u postolje za dizanje zastave.

32) Amfiteatar

Koristio se kao predavaonica na otvorenom i kao ljetno kino. Na tom su mjestu navodno pokopani njemački vojnici koji su stradali u borbama za Muzil početkom svibnja 1945. godine.

33) Utvrda Marie Louise

Prvotni oblik utvrde izgrađen je još oko 1820. godine, a do 1859. razvila se u najveću pulsku kružnu utvrdu promjera 110 metara.

34) Luka Fižela

Izgrađena u vrijeme Austro-Ugarske Monarhije, luka Fižela osposobljena je za prihvrat torpednih brodova i podmornica. Jugoslavenska ratna mornarica je u luku smjestila obalno topništvo.

35) Obalna baterija Fižela

Izgrađena oko 1850. godine. Zajedno s drugom stanicom za paljenje-aktiviranje morskih mina u uvali Zonki činila je prvu liniju morskog pravca u Pulskom zaljevu.

36) Kamenolom

Nastao za potrebe izgradnje lukobrana. U stijenama se nalaze ulazi u podzemna skladišta municije, a navodno se tamo nalaze još uvijek minirana vozila koja je njemačka vojska ostavila krajem II. svjetskog rata.

37) Skladišta ugljena

U kamenolomu su prije I. svjetskog rata izgrađena skladišta ugljena za brodove austro-ugarske ratne flote. Kasnije su skladišta preuređena za skladištenje streljiva i ostalog naoružanja.

38) Obalna baterija Val de Figo

Ime dobiva po tadašnjem nazivu uvale u kojoj je izgrađena, odnosno današnje uvale Smokvine. Izgrađena je uz samu obalu 1906. godine, nekoliko godina prije početka radova na lukobranu.

39) Luka Smokvine

Luka Smokvine, također oznata kao Val de Figo i uvala Podstine, služila je prvenstveno istovaru i utovaru ugljena, a kasnije naoružanja.

40) Obalna baterija Kumpar

Na najisturenijem rtu poluotoka Muzil, zapadno od lukobrana, smještena je 1908. godine obalna bočna topnička baterija Kumpar s četiri topa.

41) Lukobran

Gradnja pulskog lukobrana počela je nakon 1908. godine, a prekinuo ju je I. svjetski rat zbog kojeg je lukobran ostao nedovršen. Unatoč tome on je, sa svojih 1.225 metara duljine, omogućio korištenje cijelog Pulskog zaljeva dvostruko povećavši lučki akvatorij.

SLUŽIO SAM VOJNI ROK NA MUZILU 1985.

Strogo zabranjeno kupanje

Vruće ljeto 1985. Početak kolovoza. U zadnjoj klasi koja je služila vojni rok od 15 mjeseci, dolazimo u kasarnu Karlo Rojc. Kao gušteri dobivamo uniformu, kupamo se, šišaju nas, ukrcavaju u kamione i pravac Muzil.

Vožnja mi je tih par kilometara trajala neobično dugo, a posebno dionica od rampe na ulazu u Muzil pa do kasarne. Tada nisam još ništa vidio od tog novog prostora budući da nam je pogled bio zaklonjen ceradom. Ostavili su nas na platou ispred menze, gdje smo se hranili iduća nepuna tri mjeseca prije prekomande u Dalmaciju. Kasnije sam shvatio da ovaj ogromni kompleks ima više menzi.

S tog platoa kamo sam doveden kao svježi gušter mogla se u smjeru sjeveroistoka vidjeti pulska luka, željeznička stanica, hotel Riviera... Na to sam mjesto često znao sjesti i promatrati te poznate lokacije svog rodnog grada. S tog je mjesta naročito bio lijep zalazak sunca, odnosno njegov odsjaj na taj dio moga grada. Fascinirale bi me plamteće, crvene fasade onih lijepih zgrada u Kolodvorskoj ulici, blizu željezničke stanice.

Inače, taj dio rive blizak mi je jer sam kao klinac znao ići pecati s rođakom barom na bovu, u sredinu Pulskog zaljeva. Tada bismo, koncem 70-ih godina, upecali kojeg špara i, naravno, neizostavnog glavčica. Tada dakako nisam ni sanjao da ću samo kilometar-dva dalje, na Muzilu, koju godinu kasnije služiti vojni rok.

Moja kasarna, točnije jedna od brojnih zgrada na Muzilu u kojoj sam spavao tih skoro 90 dana, bila je okrenuta više prema sjeveru, prema Katarini i lukobranu.

Svakodnevno sam malo-pomalo upoznao Muzil, ali samo tijekom redovnih vojnih vježbi (tjelesne vježbe, poligon, igralište, marširanje, "atomska slijeva", upoznavanje naoružanja) shvatio sam koliko je ustvari ogroman taj prostor. Mogao se upoznavati samo tijekom tih vježbi jer je u ono doba, u tom prilično strogom vojnom režimu, vojnicima bilo strogo zabranjeno samostalno se kretati izvan kruga kasarne, kantine i menze. Nismo mogli ni pomisliti o odlasku na obalu. Kupanje je bilo strogo zabranjeno. Iako je tog ljeta bilo jako vruće, na more se nije moglo. Nekome bi danas to bilo čudno, ali ja se nisam niti jednom okupao u vodama Muzila. To i ne čudi kad se zna da je Muzil bio centar obuke mornarice za cijelu Jugoslaviju, zemlju s više od 20 milijuna stanovnika, pa su od tisuće vojnika, pogotovo onih iz unutrašnjosti, mnogi bili neplivači.

Tisuću dana vojske

No, na nekim stijenama, ne baš nad samim morem, znao bih vidjeti u kamenu uklesane brojke nekih bivših vojnika koji su s velikim "kiparskim" marom upisivali preostali broj dana do odlaska iz vojske i povratka kući. Znali bismo se smijati kad bismo naišli na brojku 500. Mi smo, naime, te 1985. bili zadnja generacija koja je vojsku služila 15 mjeseci ili skoro 450 dana. Međutim, generacije prije nas, pogotovo one poslije Drugog svjetskog rata kao i generacije 50-ih i 60-ih godina, mornaricu su služile pune tri godine! U uniformi više od 1000 dana. Volio bih

kada bih sada mogao ponovno otići na te stijene i ponovno naći te uklesane brojke i imena.

Muzil je bio tako blizu, a tako daleko od kuće. Do zakletve nismo mogli ni izaći u grad. Prvi izlasci i noćenja kod kuće bili su nakon zakletve (sada prisege) s time da smo se morali sljedeće jutro obavezno javiti u svoje čete. Taj put unutar Muzila, od kasarne do rampe, kao i povratak od rampe do zgrade kasarne, bio je jako dug, skoro pa dulji nego put od rampe Muzila do mog stana na Verudi. Zнала bi mi na rampu doći neka cura, iako tada nisam imao djevojku. To je bio najbrži način da dobiješ noćenje kod kuće.

U tim odlascima i povratcima odmah po ulasku u kompleks Muzila s desne strane uočio sam farmu krava. Najvjerojatnije je služila za prehranu nekoliko tisuća vojnika Muzila. Koliko se sjećam, u tom je dijelu svojodobno, nedugo prije mog dolaska na obuku, bila smještena i jedna dobrovoljna ženska četa. Naime, tih se godina u JNA eksperimentiralo sa služenjem vojske i za žene, ali dobrovoljno.

Često sam s Muzila razmišljao o svom gradu. U Puli si, a nisi! Tako je nažalost i danas jer često sa suprugom i djecom znam prošetati Valovinama sve do Gale-

bovih stijena, koje se nalaze uz samu žicu Muzila. Tu dolazimo jer je prekrasno, pogotovo kad je bura. Zaklonjeni od bure uživamo u plavetnilu mora i bljesku svjetlosti, prekrasnim stijenama... I ta fascinantna tišina, nigdje nikoga.

Nekad sam, za srednjoškolskih dana, znao s prijateljima otići na kupanje na Galebove stijene, i to samo da bismo skakali. Neki bi frendovi s desetak metara visine znali skakati i skok na lastu, no ja nisam bio među njima. U odnosu na današnje doba, 70-te i 80-te bile su godine skakanja - mjerila se hrabrost, odvažnost i dokazivalo pred curama. Osim na Galebovim stijenama skakalo se s kanjona, Svete stijene, rizični skokovi s terase na Verudeli i Zlatnim stijenama u plićak, ali i primjerice opasni skokovi s bočne strane tobogana u Perojskoj šumi, tik uz most.

No, dok su se u svim ostalim slučajevima muškarci pretežito dokazivali pred mnoštvom ljudi na plaži, prije svega pred curama, skokovi s Galebovih stijena tik do Muzila bili su, u toj tišini, strogo individu-

alni užici u nedirnutoj prirodi.

Tako sam s nekih drugih viših mjesta, onih okrenutih jugu, gledao svoju Verudu. Mada nisam mogao vidjeti svoju zgradu, uvijek sam razmišljao o tome što radi moja ekipa. Vidjela se cijela Veruda i Vidikovac, daka-ko veće zgrade, neboderi, i turistička naselja Verudela i Zlatne stijene, koje su za mojih tinejdžerskih godina sve do vojske bile moja plaža. Moju jedinicu za vrijeme cijele tromjesečne obuke nije zahvatila obveza stražarenja, pa tako nisam ni bio u prilici upoznati baš svaki dio ogromnog prostora Muzila.

Kad Verudela postane Lošinj

Čudno je to s veličinama. Muzil jest velik kako god okreneš, ali daleko veći djelovao mi je u djetinjstvu. Kad bih s roditeljima brodom "Marina" odlazio na Lošinj, izlaz iz pulske luke i obilazak tog "nepreglednog" Muzila trajao mi je jako dugo tako da sam blizu Verudele mislio da smo već došli na Lošinj.

Najveća zgrada tada 3. bataljuna (u kojoj je bila i liječnička ambulanta u kojoj smo se cijepili) kao i plato ispred te zgrade bili su okrenuti prema morskoj pučini, prema zapadu. Tu su baš znali biti prekra-sni zalasci sunca.

vrijeme stasao urbani reggae i UB40. No, to je bio mačji kašalj prema glazbi kojom su nas "terorizirali" kolege vojnici nakon prekomande u Splitu, gdje su nas neki "suborci" rasturali Marinkom Rokvićem i Halidom (ali onim Halidom s plavim pramenom, ne Halidom Bešlićem).

Inače, 1985. bila je godina u kojoj se otvorila famozna pulska diskoteka Piramida na Zlatnim stijenama (svega desetak dana prije mog odlaska u JNA na Muzil, koji je pak svega par kilometara udaljen od te, kako joj se tepalo, "najbolje diskoteke na Jadranu"). U nju sam odlazio u civilki kad bi me pustili na noćenje, iako je odijevanje u civilnu odjeću bilo strogo zabranjeno.

Djeca oficira punkeri

Tadašnja vojska, a kasnije Hrvatska vojska, u svojim je redovima osim službenih vojnih lica, oficira i podoficira odnosno časnika i dočasnika imala i tzv. građanska lica. To su bili civili koji su obavljali razne poslove za vojsku. Bilo je tu mehaničara, električara, ljudi na održavanju, na radu u kantini itd. Neke sam i osobno poznao od ranije, prije vojske, bilo direktno ili preko njihove djece, mojih vršnjaka. Neki od njih učinili su mi usluge donoseći mi stvari od kuće, najčešće hranu.

Znao sam djecu i nekih svojih oficira s Muzila koji su u Puli živjeli po 20 ili 30 godina. Zanimljivo je da su u ono doba djeca tih oficira, valjda zbog njihove strogosti i autoritarnosti, često bila među pulskim pankerima, mada to nije bio slučaj s onima koje sam ja poznao. Među oficirima i podoficirima bilo je svakakvih ljudi, bilo je puno sjajnih ljudi, divnih osoba, ali i alkoholičara i bolesnika koji su se liječili i izjvljavali na nama vojnicima.

Poznati sportaši u mojoj generaciji

U mojoj je generaciji na Muzilu bilo i poznatih sportaša, posebno vaterpolista. Često sam se na Muzilu mimoilazio s Du-bravkom Šimencom, koji je tada s garnizonskom ekipom Pule igrao značajnu ulogu u tada iznimno jakom vaterpolskom Kupu Jugoslavije. Trener te garnizonske vaterpolo momčadi bio je kasnije veliki svjetski trener, pokojni Splitsanin Bruno Silić.

Inače, godinu-dvije ranije u Puli je vojni rok, ali ne na Muzilu, služio i najveći košarkaš ovih prostora Dražen Petrović, ali i današnji trener Cibone, tada odličan košarkaš Velimir Perasović.

Bježanje vojnika preko žice kući

I za vrijeme mog služenja vojnog roka na Muzilu bilo je slučajeva da su pojedini vojnici, najčešće su to bili Puležani, bježali preko žice u vanjski svijet, u grad, da bi se nakon par sati vratili a da nitko od oficira nije znao za njihovu avanturu. Za takve poduhvate u ono se doba riskirala velika kazna, i to - zatvorska. Zov Pule bio je jači!

Marijan Cukon

“OBIČNI RADNICI”, MEHANIČARI U PULSKOM BRODOGRADILIŠTU MARIO MARKEZIĆ I

Za Uljanik sam vezan

Zašto o brodogradilištu Uljanik u sklopu ove inicijative, u ovoj novini? Inicijativa za Muzil je u biti inicijativa za Pulu. Uljanik je lociran u središtu Pulskog zaljeva, a od četiri lokacije projekta Brijuni rivijera (iako ih je na početku bilo više od deset, od Bala do Kamenjaka, zajedno s otočjem Brijuni) dvije ključne megalomanske lokacije (uz Perojsku šumu i Puntizelu) okružuju upravo brodogradilište: sa sjeverne strane Katarina i Monumenti, a s južne Muzil. S druge strane, Uljanik, kao i ostala brodogradilišta, uskoro čeka privatizacija, sa svim otvorenim i teškim pitanjima, poput onog hoće li brodogradilište uopće preživjeti i hoće li budućim kupcima možda biti interesantnije njegovo atraktivno pomorsko dobro od samih brodova.

Uljanik, nadalje, nije samo iznimno važan ekonomski subjekt koji desetljećima hrani znatan dio pulskog i istarskog stanovništva, već i bitna povijesna i kulturološka činjenica jer je Pula imala svega 1.200 stanovnika do osnivanja Uljanika prije 152 godine, tada brodogradilišta austrougarske ratne mornarice za koju je tih desetljeća izgrađeno 55 brodova.

Koliko god mi, nasuprot zavidljenim gostima i turistima, navikli na naše ogromne brodove, kao i na Arenu, svaki Puležan ipak ih često u prolazu živi, promišlja. Kaže mi prijatelj iznenada u vožnji rivom: “Obožavam gledati brodove. Obožavam gledati i Arenu, ali brodovi su uvijek različiti, a Arena uvijek ista”.

Muzil kao Central Park

- Kakav je vaš stav prema Muzilu i planu da ga se ustupi na 66 godina, s golfom i ekskluzivnim vilama?

Mario: Koliko ja poznam Muzil, a poznam ga isključivo kad sam se barkom vozio okolo, Muzil uopće nema plaže, pogotovo s vanjske strane. Strme su i visoke stijene, klisovi. Kad sam ja bio mali, Pula je bila vojni grad. Nisi mogao izaći u grad da se nisi sudario s vojnicima. Najljepši dijelovi tog grada i okolice bile su vojne zone, za mene zatvorene, za mene tabu tema. Mislim da je došlo vrijeme da i ja i svi moji sugrađani napokon počnemo koristiti i uživati u prirodnim resursima koje naš grad ima.

- Kako vi vidite korištenje Muzila?

Željko: Ja ne vidim zašto se tamo ne bi gradili stanovi. Po Puli i tako nema dovoljno terena za izgradnju stanova. Neka se na Muzilu napravi, ne turističko naselje, nego naselje za ljude! Više bih volio da je ovaj grad više okrenut socijali. Ne sad da netko sagradi i pokloni nekome stan. Umjesto da se u Šijani između zgrada grade stanovi za POS, zašto se ne bi tih par zgrada, kad je ionako zemljište, napravilo na Katarini. Ja jesam za ekskluzivni turizam na Brijunima, na jednom malom i ograđenom mjestu.

- Kako vi, Mario, gledate na Muzil? Željko spominje stanove. S druge strane Rovinj ima onaj ogromni prekrasan park (Zlatni rt) koji koriste svi Rovinježi i gosti.

Mario: U New Yorku postoji Central Park. Kad bi gradonačelnik New Yorka predložio da se Central Park pretvori u stambenu zonu, mislim da bi on brzo završio na psihijatriji. Ne vidim zašto Pula ne bi imala svoj Central Park, znači zonu rekreacije gdje mogu šetati, trim-staze i razne primjerene ugostiteljske sadržaje. Nije prioritet isključivo turizam. Ima puno boljih pozicija, a da se Muzil ipak ostavi građanima. Građanin Pule ipak zaslužuje da i on malo uživa u prostoru u kojem se može poistovjetiti s prirodom i osjetiti prirodu u pravom smislu riječi. U svakom slučaju podržavam svaku inicijativu da Muzil ostane gradu i svim građanima ovog grada, na javno korištenje građanima. Ne vidim niti jedne alternative tome. Sve te teze o turizmu, to su gluposti! Nema šanse. I nemoj se nadati da ćemo otići ekskluzivu jednom Saint-Tropezu.

- Po vama bi to bilo rasipanje prostora na Muzilu?

Mario: Apsolutno, apsolutno. I onaj tko tu investira, ako bi se našao, bio bi to mutan novac. Jer, znate, golf igrač, on može igrati golf i u Labinu, ako tamo postoji igralište. Međutim, ja kao građanin Pule ne mogu poći sa svojom djecom, unucima i familijom u šetnju u Labin. Ne mogu! Mogu poći samo na Muzil, u dio koji gravitira gradu, kamo mogu poći pješke ili gradskim autobusom itd. Prostor koji je tu. I bilo bi pametno i korisno da se sačuva za građane.

U Uljaniku sam od 1964. do danas, dakle 44 godine efektivnog rada u tvornici motora • Mi smo Uljanik nekad osjećali i smatrali kao nešto veličanstveno, veliko, fantastično. To je za nas bio gigant, uzor, sigurna budućnost... i pojam, u pravom smislu pojam. I sama riječ Uljanik za nas je nešto veliko, ističe stari majstor Mario

No, Uljanik osim velikih brodova gradi i ogromne motore za brodove, u Strojogradnji, nekad naziva Tvornica dizel motora. TDM je osnovan 1953., a prvi motor izrađen za brod “Uljanik” izašao je 1956. i imao snagu od 4.800 kilovata. Do danas je proizvedeno 375 ogromnih brodskih motora, a najsnažniji dosad sa snagom od 19.040 kilovata.

Mimoilazeći i poslovodstvo i sindikalce, ovdje razgovaramo s “običnim” radnicima, dvojicom mehaničara, starim majstorom Mariom Markezićem kome je Uljanik drugi dom čak 45 godina i njegovim mlađim kolegom Željkom Pašićem, kojemu je Mario bio prvi majstor i mentor daleke 1986. godine. Već i hrabrim pristankom na razgovor pokazali su koliko im je stalo do Pule.

- Rođeni ste u Puli?

Mario: Ne, u Raši, a u Pulu sam došao s devet mjeseci. Sad imam 61 godinu pa se praktički mogu nazvati Puležanom. Roditelji su iz Poreča, ali su 1935., s otvaranjem rudnika, došli zbog posla u Rašu. U Pulu smo prvo došli iznad Arene, u jedan mali jednosoban

stan, gdje smo bili oko godinu dana, a ovdje u stanu u Kandlerovoj ulici sam od svoje 2. godine. Tu sam 59 godina.

- U centru Pule?

Mario: U centru grada, blizu Uljanika u kojem radim cijeli život. Sa 16 i po godina već sam bio na praksi u Uljaniku, znači 1964., i to na mjestu mehaničara-motorista, tu sam ostao do završetka škole, tu sam nastavio i kao radnik sve do 2004. kada sam s 41 godinom beneficiranog staža umirovljen, ali sam nastavio i dalje raditi za Uljanik kao ugovorni djelatnik, što je posve legalno. Znači, u Uljaniku od 1964. do danas 2009., s pauzom od godine i pol dana kad sam bio u vojsci, dakle 44 godine efektivnog rada u tvornici motora... u Uljaniku.

- Vjerojatno ste jedan od rijetkih s tako dugim stažem.

Mario: Vjerojatno da jer su ljudi prije odlazili u penziju relativno ranije nego danas. I ne samo to, moj kontakt s Uljanikom ide puno ranije jer su mi i 15 godina stariji brat i njegova supruga radili u Uljaniku i ja sam često njima, kao klinac od deset godina, nosio marendu. Nekad u Uljaniku nije bilo menze... Tako da sam ja u kontaktu s Uljanikom praktički 50 godina.

- U biti, cijeli život.

Mario: Cijeli moj životni vijek. Kad sam počeo raditi, Uljanik je meni omogućio solidan, pristojan život, skroman život, bez oskudice, sa socijalnom i financijskom sigurnošću... S Uljanikom sam povezan gotovo pupčanom vrpcom! Mi smo Uljanik nekad osjećali i smatrali kao nešto veličanstveno, veliko, fantastično. To je za nas bio gigant, uzor, sigurna budućnost... i pojam, u pravom smislu pojam. I sama riječ Uljanik za nas je nešto veliko, veliko!

- Koliko se danas promijenio taj odnos?

Mario: Nažalost, čini mi se da Uljanik nije više naš. Tako mi bar izgleda kad gledam ove mlađe kolege, eto on tu radi, zaposlen je, to mu je egzistencija, ali ga baš ne osjeća kao svoga, bar ne u onom obliku kako sam ga ja osjećao. Ja ga i sad osjećam. Više puta kažem ovim mladima: iako mi odgovara i financijski da radim kao penzioner, toliko mi je drago što su mi pružili šansu da i dalje budem u Uljaniku.

- Drugi dom?

Mario: Tako je. Žena mi više puta kaže: U Uljaniku si kući, a tu si doma.

- Mada mislim da je dosta Puležana emotivno vezano za Uljanik, iako tamo ne rade.

Mario: Činjenica je da je Uljanik nekad zapošljavao oko 9.000 radnika plus tisuću i više kooperanata.

- Sada ih je nepune 3.000 i oko 1.500 kooperanata.

Mario: Ima jedna fantastična stvar koja mi se jako sviđa. Zahvalan sam rukovodstvu

Uljanika da kod smanjivanja broja zaposlenika s devet na tri tisuće kroz neke godine nije niti jedan čovjek dobio otkaz, da nitko nije izbačen na ulicu, da su svi manje-više socijalno zbrinuti, bilo otpremninom ili penzijom. To je za pohvalu.

- Reci mi, Željko, ti si rođen...

Željko: Rođen sam u Puli prije 40 godina. Roditelji su došli sa svih strana (smijeh). Stari je bio vojno lice, mama domaćica. U Uljaniku sam od 1985. kada sam, također kao mehaničar, imao prvu praksu. Godinu kasnije došao sam raditi na brod i Mario mi je bio prvi majstor, ali i mentor za maturalnu radnju. Nakon vojske otišao sam na fakultet koji nisam završio i poslije faksa sam pokušavao na sve moguće načine ne doći u Uljanik (smijeh).

- Nije ti uspjelo?

Željko: Nije mi uspjelo. Nakon 20 godina Mario i ja opet radimo skupa. Sve skupa u Uljaniku radim oko pet godina, prije toga sam radio u servisu Auto Hrvatske, a prije toga sam dvije-tri godine radio u Uljaniku u Vodnjanu, u proizvodnji opreme. Ranije sam radio kod raznih privatnika, nekakvo je ronjenje bilo u diru i tako.

- Koliko ste u proizvodnji motora fizički vezani za brod?

Mario: Većina brodova, da ne kažem svi koji su izgrađeni u Uljaniku, ima naše motore Strojogradnje, bivšeg TDM-a. Bilo je svega desetak brodova izgrađenih u Uljaniku koji nisu imali motore naše proizvodnje. Sjećam se, bila su tri broda za Indiju, imala su motore od 22.500 konja. Još četiri-pet naših brodova za Grčku imalo je Fiatove motore. Druge motore imali su i “Kranjčević” i “Cesarec” za Jugoliniju, i još jedan za Poljsku. Svi ostali brodovi imali su naše motore.

- Koliko je brodova sagrađeno u Uljaniku?

Mario: Ne znam točno, ali čini mi se preko 400. Znali smo za Ruse izgraditi godišnje 12 brodova od 14.000 tona, tram-pere i motore s osam cilindara. Išli su u Trst na dokovanje i jedan je Talijan gledao i zezao: «Ma vi dovozite isti brod, samo ga prefarbate i promijeniti mu ime, a isti brod». Koliko smo mi toga puno radili.

- Je li “Berge Istra” imala naš motor?

Mario: Da. Radili smo četiri broda za norveškog naručitelja Bergesena. Imala su po dva motora od 17.500 konjskih snaga, s dva propelera, sa šest cilindara.

- Tada je svjetski raritet bilo to što su ti brodovi u dva dijela spajani u moru. Je li potonuće “Berge Istre” tabu?

Mario: Nije, koliko se sjećam, prema službenom izvještaju osiguravatelja Lloydaja taj je brod u jednom smjeru, u spremnicima, prevezio rudaču željeza, a u drugom sirovu naftu. Rekli su da se zbog pomicanja te željezne rudače po spremnicima stvorila iskra i da

ŽELJKO PAŠIĆ

pupčanom vrpcom

Željko: Kćerka bi mi imala 71 godinu po isteku koncesije za Muzil!

- **Koncesija na 66 godina za tako velik prostor meni se čini kao zločin.**

Željko: To je glupo.

Mario: To je predugi period za tako malu investiciju, budimo realni. To nije industrijski objekt koji se mora graditi 15 godina i u koji se mora jako puno investirati. Jer investicija je ta koja određuje duljinu koncesije. Velika Britanija je dobila na 99 godina Hong Kong, ali to je bio jedan grad, u koji su oni investirali stotine milijardi. Golf igralište nije toliko skupo da bi se opravdala tako duga koncesija.

- **Jer 66 godina, to je vječnost.**

Željko: To je vječnost. Moja bi djeca, ako budu imala sreće i dovoljno dug život, možda dočekala... Moja bi Ana imala 71 godinu kada bi istekla koncesija.

Mario: Ali ne vidim zašto bi golf igralište bilo tu kad se može izgraditi bilo gdje, dok rekreacijska gradska zona ne može biti bilo gdje, već mora biti blizu grada i dostupna stanovnicima tog grada.

- **Ali, koliko je taj projekt realan? Tako su govorili godinama za otočje Brijuni pa nisu tamo uspjeli.**

Mario: I ako ima realnu šansu, ja sam, na kraju krajeva,

građanin ovog grada! Imam na nešto i ja pravo! Ja plaćam porez 40 godina ovdje, imam i ja neka prava. Mi se građani možda previše mirimo s tom situacijom.

Željko: Ne vidim kako se netko, ako razmišlja o svom gradu i želi poboljšati kvalitetu svog života i života svoje djece, boji aktivirati više oko toga.

- **Projekt Brijuni rivijera političari opravdavaju i zapošljavanjem.**

Mario: Koliko stručne radne snage traži jedan turistički kompleks? Traži konobare, sobarice, kuhare, svaka čast tim profesijama, ali to nije znanje, ostali bi čistili travu, bili bi vrtlari. A toliko se naša zemlja zaklinje u zemlju znanja. Treba ljude školovati. Gašenje Uljanika bila bi tragedija, ali ne samo zbog radnih mjesta. Nije ista stvar imati doktora znanosti, diplomiranog inženjera, konstruktora, projektanta ili - imati vrtlara! Osim toga, ovi prvi su i nukleus oko kojega se širi znanje i od kojeg drugi ljudi mogu naučiti. Uz vrtlara možete kositi travu ili nositi loptice za golf... Turizam je jako plašljiva ptica. Najmanja stvar, mali stres u svijetu i turizma nema. Osim toga, nitko pametan neće staviti sva jaja u jednu košaru.

- **Mogli biste reći: “Mi gradimo brodove, a brodovi nas”.**

Mario: Je. Oni nas izgrađuju. Uljanik je kroz moj rad izgradio i mene. Stvorio mi je jedan mentalitet, odnos prema društvu, odnos prema životu. Mogu reći da sam dijete Uljanika jer je sav moj život posvećen njemu. Zahvaljujući Uljaniku vidio sam svijeta jer smo dosta putovali na servise, a gdje god smo došli, bila to Australija, Džibuti ili Liverpool, dočekaju te kao nekog koji rješava problem, to godi duši i osjetiš nemali ponos kad rješavaš problem. To mogu zahvaliti samo Uljaniku. Uljanik je izgradio mene.

- **A ti, Željko?**

Željko: Ne osjećam to kao Mario, nešto je blaži osjećaj prema brodu i Uljaniku. Sada vidim budućnost u Uljaniku, nekad je bio fizički puno teži posao, danas su napredovali alati, brod je tehnološki puno jednostavniji nego nekad.

- **Možeš li zamisliti da dočekaš mirovinu u Uljaniku?**

Željko: Ako bude sve u redu s Uljanikom, ako ga ne rasprodaju i ne ugase djelatnost, mislim da da. No, nisam siguran.

- **Zbog čega?**

Željko: Pa... ako bace oko na rasprodaju Uljanika... malo se ljudi danas i sjeća Siporexa koji se ugasio, a nekad je siporeksom pokrivaio cijelo tržište Balkana. Ili recimo Tehnomont koji je bio međunarodno priznat danas ima malo montaže vani i ovo malo brodogradilišta... Jedino ako posloводство Uljanika uspije nešto izvući jer, ako se budemo oslanjali na političare, oni će nas rasprodati sutra.

- **Imaš vjere u posloводство?**

Željko: Pa kako su se dosad ponašali, da.

Mario: Vlasnik brodogradilišta je država, ona može raditi što hoće, bez obzira na posloводство. Mislim da će ipak prevladati razum, u 150 godina stvorena je čvrsta baza znanja i iskustva... Ali mislim da se ne mogu uspoređivati Siporex i Uljanik. Prvo, Siporex je bio lociran izvan grada, a Uljanik, hoćeš-nećeš, svatko zna i svatko vidi, fizički je puno veći i lociran je u centru grada.

Željko: Mene je strah baš zato što je lociran u centru grada jer je tako puno atraktivniji kao prostor. I otok je interesantan.

- **Ne bi inače župan Ivan Jakovčić dugo ozbiljno predlagao preseljenje Uljanika, a tek kasnije, zbog negativne reakcije javnosti, rekao da se zezao i ispitivao.**

Željko: Mislim da su namjerno išli s time da bi oslobodili prostor za razvoj Brijuni rivijere, u biti, za rasprodaju terena.

- **Možete li vi, gospodine Mario, vidjeti, opravdati uopće gašenje Uljanika?**

Mario: Opravdati ne mogu nikako. Prvo, jako je velik broj ljudi ekonomski vezan za Uljanik. Drugo, po mom mišljenju, Uljanik nije toliko atraktivan za turizam. Naime, rušenje čvrstih armiranobetonskih Uljanikovih postrojenja bilo bi iznimno skupo, a ima toliko prostora na istarskoj, jadranskoj obali gdje možeš početi ni od čega, što bi bilo puno, puno jeftinije. Čujte, ne možete vi dizalicu od 200 tona iskoristiti za nošenje kufera turistima. Strašno je skupo bilo rušenje koksare u Bakru.

- **Kako vi gledate na projekt Brijuni rivijera?**

Željko: Kad smo bili u doku u Palermu, gdje je dosta veliko brodogradilište, s druge strane blizu je marina. Što se tiče marine, jedan drugom ne bi trebali smetati. Bilo bi glupo sve prebaciti na turizam da se ne dogodi kao sada situacija grijanja samo plinom. Odjednom nema plina, nema više ničega.

Razgovarao
Zoran Angeleski

je to izazvalo eksploziju plinova. Tako su stradala dva “Bergea”, jedan kod Indonezije u Đavoljem trokutu, a drugi kod južne Afrike, koliko se sjećam.

- **Mrtvi?**

Mario: Na prvom su brodu svi nestali, ali su nakon 20 dana na splavi pronađena dva španjolska mornara. Ne sjećam se točno, ali mislim da na drugom nije bilo žrtava.

- **Mario, jeste li izgubili strast prema svom poslu, je li se u ovih 45 godina izrutinirao?**

Mario: Uvijek sam bio ponosan na

ono što radim. I danas, nakon toliko godina, ja uživam u svom poslu. Ja uživam, meni nije teško, svaki je posao za mene izazov, iako većinu poslova imam u malom prstu zbog dugog iskustva.

- **Kako vi iznutra vidite porinuće?**

Željko: Lijepo je, ali tada naš posao tek počinje. Na porinuću je motor tek grubo ubačen u brod, a kad nakon svih uštímanja proradi kako treba, normalno je da osjećaš i ponos. Od porinuća do optimalnog rada motora odnosno problemne vožnje treba oko dva i pol mjeseca, i još mjesec dana do predaje.

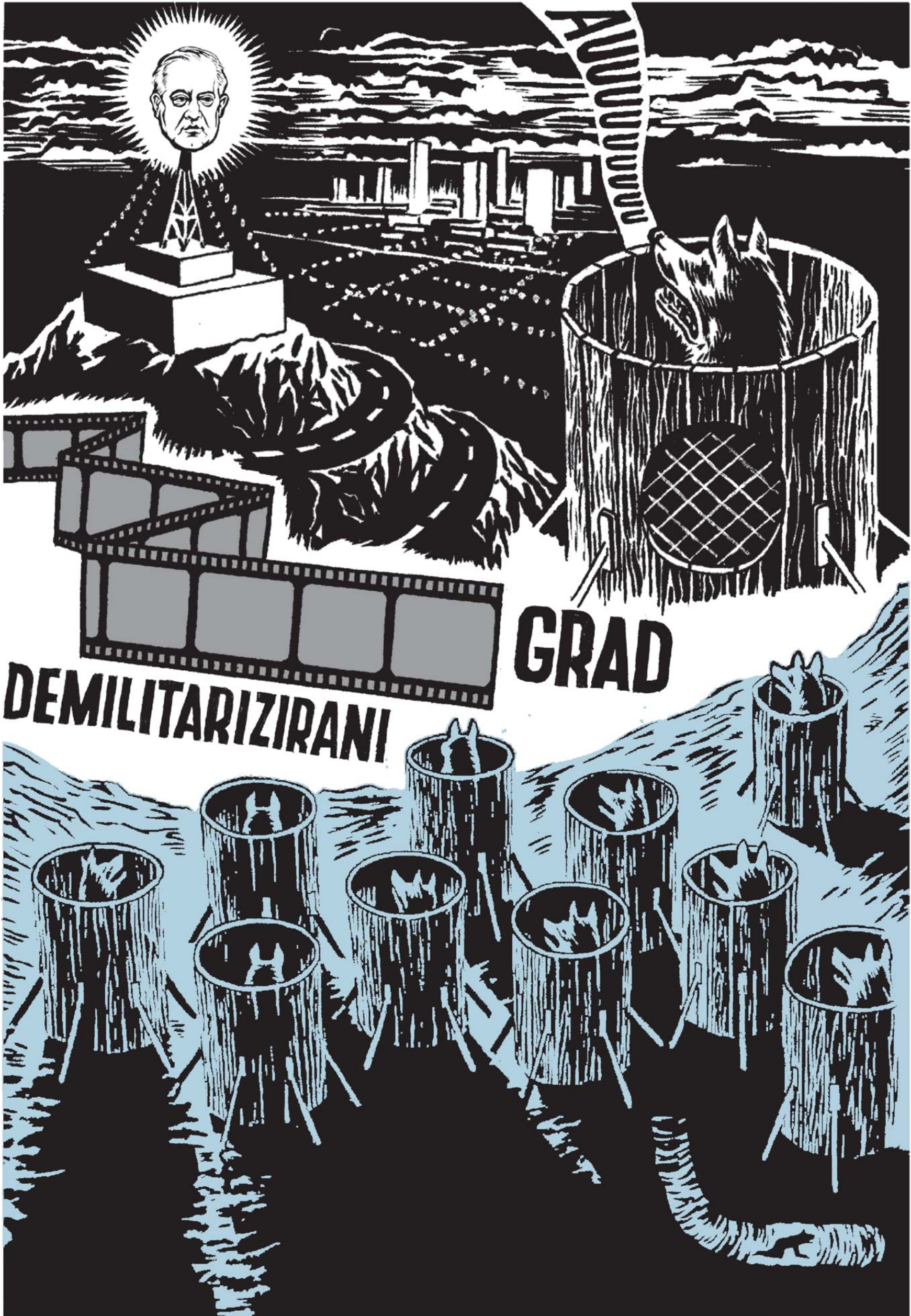

Foto Dušica Radojčić

Dvjesto godina čekanja na Muzil

Dopuštenje za posjet vojarnama Fižela i Muzil na Muzilu zatražili smo u rujnu 2008. godine od službe za odnose s javnošću i informiranje Ministarstva obrane. Budući da je prema mnogim svjedočenjima Muzil izuzetno očuvano područje prirode, kao svrhu posjeta naveli smo želju da se u to i sami uvjerimo, kao i da se zaštita nastavi i nakon odlaska vojske. Odobrenje za posjet dobili smo Ivica i ja iz Zelene Istre, a pozvali smo da nam se pridruže i dva predstavnika javne ustanove za zaštićena područja u Istarskoj županiji Natura Histrica.

Prvi put na Muzilu! Sto osamdeset hektara velik poluotok na južnom dijelu pulske luke, na samo nekoliko minuta od centra, ali pod vojnom paskom više od 150 godina, Puljanima se oduvijek činio nedostupan i dalek. U posjet smo krenuli, za razliku od dosadašnjih posjetitelja i korisnika, naoružani samo fotografskim aparatima. Fotografije koje smo napravili ne mogu dočarati ljepotu i očuvanost tog područja, pa ću vam pokušati ispričati zašto je veliki i kompaktni šumski kompleks okružen morem i predugo skriven od pogleda Puljana nadmašio sva naša očekivanja.

Na početku priče je ostavljanje osobnih iskaznica na rampi, ulazak u automobil satnika i početak izleta. Muzil... Oduvijek sam ga gledala s plaže na Verudeli. U srednjoj školi smo se kupali na Galebovim stijenama neposredno uz bodljikavu žicu koja je dijelila obalu na "dio gdje se smije kupati" od "dijela gdje se ne smije". Jednom smo čak organizirali i zaron s bocama u "dio gdje se ne smije": znatiželja da vidimo kako tamo izgleda podmorje bila je jača od zabrane i mogućih posljedica. Sad sam tu i, dok se prisjećam svega, prolaze minute vožnje od ulaza do središnje zgrade (u grmu primjećujemo prvog pau-na), gdje nas domaćini, pripadnici Hrvatske vojske, uz kavu informiraju o svojoj zadaći: u dogovoru s Istarskom županijom i Gradom Pula osiguravaju objekte od devastacije do predaje vojarne investitorima, koja će se dogoditi nakon svršetka natječaja tvrtke Brijuni rivijera i davanja cijelog područja u 66-godišnju koncesiju. Šezdeset i šest godina, razmišljam, samo je blaži izraz za zauvijek.

Zadnja postrojba na Muzilu ugasila se u lipnju 2007. godine. Informacije o prepuštanju vojnih zona gradovima i općinama godinama prije toga budile su nadu da će i s Muzila pasti barijera koja je generacijama Puljana priječila korištenje jednog tako privlačnog dijela grada. Neugodno

iznenađenje priredile su Istarska županija i Vlada osnovavši 2003. godine tvrtku Brijuni rivijera d.o.o. s ciljem pretvaranja svih bivših vojnih područja od Rovinja do Pule u turističke enklave.

Krećemo prema uzvisini na zapadnom rubnom dijelu Muzila koji svisoka gleda na pučinu, Brione i sjeverni dio pulske luke. Tu je tvrđava potkovastog oblika Marie Luise Louise?. Kakav pogled! Aparati škljocaju uzalud, ne mogu uhvatiti nadiranje emocija koje izazivaju to plavetnilo i zelenilo, ta prostranost. Okrećem se prema gradu koji se ne vidi i razmišljam kako većina njegovih stanovnika ovo nije imala prilike vidjeti.

Automobil i premještanje na Fort Musil (tvrđava ista kao ona na Vidikovcu), penjanje na vrh tvrđave. Pojačana aktivnost fotografskih aparata. Nalazimo se na najvišem dijelu Muzila i vidimo cijeli grad ispod sebe. Izgleda tako mali u odnosu na poluotok. Vidi se Puntizela, Štinjan, Vallelunga, Arena, poznate zgrade, Stoja, Verudela, poluotok Stoja i gusto zelenilo Muzila svuda oko nas. Svježi zrak na vrhu tvrđave hladi ganutu glavu. Nevjerojatno kako se od tog zelenila ne vidi niti jedna građevina na samom Muzilu. Pa gdje se planira taj golf teren kad je svugdje šuma? Umjesto šume, valjda. Pitam satnika gdje je to gorilo 2006. kada sam s Lungomarea pratila herojski poduhvat dva kanadera koja su se borila s velikom vatrom na poluotoku. Ne vidi se, kaže, s ovog mjesta, pokazat će mi kad siđemo. Kaže da je gorilo upravo na mjestu gdje je planiran golf teren. I to dva puta. Je li to bilo slučajno?

Spuštamo se, opet automobilima jer je udaljenost prevelika, najprije do lučice Fižela, a onda do starog kamenoloma i lukobrana. Ha, hodam po lukobranu! Dolazimo do pola i vraćamo se (duži je od kilometra). Čavrljamo, gledamo jato pau-nova na krovu zgrade ispred nas, Natura Histrica guys slikaju vegetaciju. Trebali bi se vratiti opet na proljeće, kažu, jer je sad vegetacija u stanju mirovanja. Moglo bi se štošta pronaći s obzirom na to da je područje dugo bilo poput rezervata. Kako na kopnu, tako na moru, dodajem. Razgovaramo o tome kako bi na ovom platou bez šume bila sasvim prihvatljiva i neka gradnja, tamo na rubu, uz stari kamenolom, ili kako bi se na ovom području mogli održavati veliki koncerti. Ma kako bi, zapravo, cijel poluotok trebao konačno pripasti gradu i njegovim stanovnicima.

Dušica Radojčić

Pogled s Muzila na grad (foto Dušica Radojčić)

Teatar na otvorenom (foto Ivica Petrinić)

Lukobran (foto Ivica Petrinić)

Foto Dejan Štifič

PODRŠKA

ANNA AGOSTINI, arhitektica, **IVANA ARMANINI**, urednica Komikaze strip magazina, **BLAŽ BABNIK ROMANIUK**, arhitekt i povjesničar, **JOCHEN BECKER**, urednik / izdavač serije MetroZones, **ALEKSANDAR BEDE**, student arhitekture, **DAFNE BERC**, arhitektica, **ANA DANA BEROŠ**, urednica časopisa Oris, **NIKOLA BILIŠKOV**, dipl. inž. Kemije, **BREDA BIZJAK**, arhitektica, **MARINA BRADIČIĆ**, arhitektica, **VLADI BRALIĆ**, arhitekt, **NINA BRNIĆ**, profesorica, **BEATRICE BONSEMBIANTE**, kulturna radnica, **MARIANA BUCAT**, arhitektica, **IGOR BUKARICA**, građevinar, **MARKO BUKARICA**, student ekonomije, **ŽELJKO BURIĆ**, dizajner, **MARIJA CETINIĆ**, postdiplomski student, **CLAUDIO CHIAPPARINI**, volonter nevladine organizacije, **GIACOMO COSLOVICH**, dipl. Fizičar, **VALENTINA COVRE**, studentica arhitekture, **LANA ČMAJČANIN**, umjetnica/program koordinator, **IVICA ČOVIĆ**, arhitekt, **GUIDO DENTESANO**, biolog, **dr. ZLATKO DOBLANOVIĆ**, sveučilišni profesor, **MIKE DOWNEY**, filmski producent, ustanovitelj filmske produkcije F&ME, **ANADŽOKIĆ**, suosnivač Stealth grupe, **KELLEREASTERLING**, profesorica arhitektu-

re na fakultetu Sveučilišta Yale, **ANNA EHRLE-MARK**, studentica, **ALESSANDRA FARACA**, studentica medicine, **LUCREZIA FAZIOLI**, student biologije, **DANIELE FERRAZZA**, gradonačelnik grada Asolo, **MIGUEL A. GALLEGO**, umjetnik, **ULLIGLADIK**, filmski umjetnik, **NIKAGRABOVŠEK**, povjesničarka umjetnosti, **DUŠAN GRLJA**, sociolog, **ŽELJKO GOLUBIĆ**, arhitekt, **ASJA HAFNER**, producent/urednik/žurnalist, **IGOR HOFBAUER**, ilustrator, **JOSIP PINO IVANČIĆ**, umjetnik, **IVA IVAS**, arhitektica, **IVOR IVEZIĆ**, filmski montažer, **JASNA JAKŠIĆ**, kustosica, **JOVAN JELOVAC**, arhitekt, **URBAN JERIHA**, arhitekt, **FLORINA JERLIU**, sveučilišna profesorica Arhitektonskog fakulteta u Prištini, **BIANCA JURČIĆ**, politologinja, **BRUNO JURIČIĆ**, arhitekt, **DAVID KABALIN**, arhitekt, **KRUNO KARDOV**, sociolog, **IVA KIRAC**, **ISKRA KIRIN**, studentica arhitekture, **GAL KIRN**, politolog, **IVANA KNEZ**, arhitektica, **JANA KOCBEK**, arhitektica, **BORIS KOROMAN**, etnolog/kustos, **BLAŽ KRIŽNIK**, sociolog, **SONJA LEBOŠ**, antropologinja, **SIMON LE TELLIER**, performer, **DAMIR LJUTIĆ**, arhitekt, **ANA MARINKOVIĆ**, povjesničarka umjetnosti, **SELMA MAŠIĆ**, stu-

dentica arhitekture, **VLADIMIR MATTIONI**, urbanist i publicist, **FRANE MEDEN**, student, **VEDRAN MIMICA**, direktor Berlage Instituta Rotterdam, **MAROJE MRDULJAŠ**, odgovorni urednik časopisa Oris, **MARC NEELEN**, suosnivač Stealth grupe, **ARJEN OOSTERMAN**, urednik časopisa Volume, **SARA PANAZZA**, pedagoginja, **ZORAN PANTELIĆ**, umjetnik, **DINKO PERAČIĆ**, suosnivač Platforme 9.81, **ENRICO PERINI**, informatičar, **DANIJELA PERČIĆ TIČIĆ**, arhitektica, **IRENE PERON**, studentica arhitekture, **DARKO PEROVIĆ**, strip autor, **GERARDO PESSETTO**, inženjer elektrotehnike, **GORAN PETERCOL**, likovni umjetnik, **MATJAŽ PETERNELJ**, student, **GI-ADA PISLOR**, arhitekt, **BOJANA PIŠKUR**, kustosica Moderne galerije Ljubljana, **ELENMARI PLETIKOS**, znanstvenica, **TIZIANA PORISTOT**, arhitektica, **BETIA PORRO**, arhitektica, **ANDREJ PRELOVŠEK**, urbanist, **MIRJANA PRPA**, studentica arhitekture, **INGRID PUSTIJANAC**, muzikolog, **TATJANA RAJIĆ**, arhitektica, **IVANA RADENOVIĆ**, arhitektica, **STEF RHODES**, arhitekt, **IVANA SAJKO**, književnica, **MARKO SANČANIN**, suosnivač Platforme 9.81, **BEATRICE SAROSIEK**, kazališni

radnik, **LUKA SCHRAM**, voditelj posl. odnosa, **DUBRAVKA SEKULIĆ**, arhitektica, **LAURA SERAFINI**, kulturna radnica, **ANNA SERLENGA**, kazališna umjetnica, **MIROSLAV SRETE-NOVIĆ - BOB**, nezavisni umjetnik, **GORAN STIPCHICH**, ekolog, **ALEN SULJIĆ**, student arhitekture, **ALEKSEJ ŠČIRA**, ekonomist, **VEDRAN ŠKOPAC**, arhitekt, **BO TANG**, arhitekt, **DUSTIN TUSNOVICS**, arhitekt, **MAIDER URIARTE**, arhitektica, **MATJAŽ URŠIĆ**, sociolog, **NICOLETTA VALENTE**, psihologinja i muzikoterapeutkinja, **MAKS VELO**, arhitekt, **MIRANDA VELJAČIĆ**, suosnivač Platforme 9.81, **ŽELJANA VIDOVIĆ**, arhitektica, **ALESSIO VIGNATO**, ekonomist, **ANA VILENICA**, povjesničarka umjetnoisti, **MARCO VISENTIN**, arhitekt, **BORIS VLAŠIĆ**, novinar jutarnjeg lista, **KAI VOECKLER**, osnivač Archis Interventions Priština, **DIMITRIY VOROBYEV**, Centar za nezavisna društvena istraživanja Petrograd, **SRĐAN JOVANOVIĆ WEISS**, sveučilišni profesor u Pennsylvaniji, **JOSEFINE WIKSTRON**, kustosica, **SAŠA ZANKO**, arhitektica, **IVA ZENZEROVIĆ**, mirovna aktivistkinja, **dr. sci. GORAN ZGRABLIĆ**, **TOMISLAV ZULE**, dipl.ing.matematike.